I Uvod

Muzej je ustanova koja čuva i brine se o kolekcijama artefakata i drugih predmeta i objekata koji imaju naučnu, umjetničku i historijsku važnost. Muzej omogućava javno predstavljanje navedenih predmeta (muzejskih eksponata) kroz organizovanje izložbi, koje se dijele na stalne i privremene. Veliki broj muzeja je lociran u glavne gradove pojedinih država, ali postoje i muzeji koji su smješteni u manje administrativne centre. Postoji uobičajena podjela muzeja na opće i specijalne.

Vojni muzeji, prema standardnoj podjeli muzeja spadaju u drugu kategoriju. Muzeji su kao naučne ustanove odgovorni za materijalno i nematerijalno prirodno i kulturno naslijeđe. U užem i širem okruženju Bosne i Hercegovine postoji nekoliko vojnih muzeja. Potrebno je naglasiti da se službeni nazivi "vojni muzeji" u modernom društvu djelomično napušteni pa muzeji često mogu imati naziv muzeji odbrane i sl.

- Vojni muzej u Beogradu osnovan kao „Vojni Muzej u kraljevini Jugoslaviji“, uredbom iz 1934.godine.
- U Republici Hrvatskoj, u Zagrebu postoji muzej koji je osnovan od strane MORH-a, sa vojnom tematikom koja se odnosi na period iz devedesetih godina XX stoljeća.
- U Sloveniji postoji vojni muzej pod nazivom „**Vojaški muzej“** odnosno, Vojni muzej, a koji se nalazi u sastavu Ministarstva odbrane (Slovenskih vojnih snaga), a čiji je glavni zadatak očuvanje vojnog nasljeđa Republike Slovenije.
- Austrijski vojni muzej koji se nalazi u Beču **(Heeresgeschichtliches Museum**), je osnovan u periodu od 1850-1856. godine.
- U Turskoj postoji nekoliko muzeja sa vojnom tematikom. Najpoznatiji vojni muzej je u Istanbulu, **Askeri muze,** ili Vojni muzej, koji je osnovan u prvoj polovini XX stoljeća. Osim navedenog postoje i dva muzeja posvećena avijaciji, jedan u Istanbulu, drugi u Ankari, te muzej koji se hronološki i tematski odnosi na Prvi svjetski rat, a naziva se **Kabatepe.**
- U Ujedinjenom kraljevstvu, postoji vojni muzej pod nazivom **Imperial War Museum**, koji je osnovan 1917. godine, sa glavnim ciljem sjećanja na poginule u toku Prvog svjetskog rata.
- U Francuskoj je 1905. godine otvoren Vojni muzej, **(Musee de l' Armee)** jedan od najreprezentativnijih vojnih muzeja u cijelom svijetu, sa eksponatima koji datiraju od antičkog perioda do XX stoljeća.
- U Sjedinjenim Američkim Državama postoji nekoliko muzeja sa ratnom tematikom, od kojih su najznačaniji **American military museum, El Monte, California, Motts Military Museum, Museum of the Soldier** itd.

O nazivu muzeja

Muzej koji bi govorio o višestoljetnoj borbi za opstojnost i odbranu Bosne i Hercegovine sa posebnim osvrtom na ulogu Gradačca i značaj zadnjeg odbrambeno oslobodilačkog rata 1992-1995. treba u svom nazivu adekvatno da predstavi prethodno.

Na internetskim stranicama kroz razne forume građana i raznih udruženja se već nekoliko godina javljaju ideje o potrebi formiranja muzeja na temu odbrane sj. Istočne Bosne i

Gradačca sa sjedištem u Gradačcu. Tako na forumu BIH jedna od tema nosi naziv Muzej odbrane sjeveroistočne Bosne i Hercegovine.

Na stranici patriotska liga Bosne i Hercegovine najavljuje se mogućnost osnivanja Muzeja odbrane sjeveroistočne Bosne- „Kapija Bosne“ u Gradačcu. Kod dijela javnih i kulturnih radnika Gradadačca je također snažna ideja o osnivanju muzeja odbrane u Gradačcu pod nazivom „Kapija Bosne“.

Kroz razvijanje ideje o osnivanju muzeja i izradu elaborata o opravdanosti njegovog osnivanja kod svih subjektata se iskristalisao ujednačeni naziv za budući muzej kao „Muzej odbrane Bosne i Hercegovine u Gradačcu“.

II Stanje zaštite naslijeđa kroz muzeje u Tuzlanskom kantonu i sjeveroistočnoj Bosni

Zaštita kulturno-historijskog naslijeđa

Zaštita kulturno-historijskog naslijeđa u Bosni i Hercegovini predstavlja poseban problem. Kulturno-historijsko naslijeđe ima presudnu ulogu u očuvanju identiteta naroda i države.

Kulturno-historijsko naslijeđe uništavaju: neadekvatno okruženje, neodgovarajuća klima, mikroorganizmi, vandalizam, ratne i prirodne katastrofe, ali posebno negativno na stanje u oblasti kulture utiču nezainteresovanost društva, zanemarivanje i nedostatak svijesti o univerzalnom značaju kulturne baštine.

U Bosni i Hercegovini se još uvijek osjećaju posljedice rata 1992-1995. godine. Osim ljudski i materijalnih gubitaka veliku štetu u toku ratnih aktivnosti pretrpjeli su objekti od kulturno-historijskog značaja. To se prvenstveno ogleda u granatiranju Viječnice u Sarajevu, kao i Orijentalnog instituta, te velikog broja sakralnih, objekata u cijeloj Bosni i Hercegovini.

Zbog toga, je primarni cilj zaštititi postojeće kulturno-historijske spomenike, pošto je u svim društvima najznačajnija komponenta jednog društva, a time i države upravo kulturno-historijsko naslijeđe.

Institucije kulture bi trebale raditi u koordiniranim akcijama zaštite kulturno-historijskog naslijeđa, ali uz veliku pomoć cijelog društva, a posebno državnih organa. Dalje, zaštitu kulturno-historijskog naslijeđa treba podići na „viši nivo“ te predstaviti probleme na europskom nivou i animirati međunarodna udruženja u rješavanju problema u oblasti zaštite.

Na nivou kantona postoji Zakon o muzejskoj djelatnosti, ali ne postoji zakon o zaštiti kulturno-historijskog i prirodnog naslijeđa. Dalje, potrebno je regulisati izvore finansiranja, produkciju i usavršavanje stručnih kadrova, educirati građane i širu društvenu zajednicu itd.

Muzeji i zaštita

Ustanove iz kulture koje se profesionalno i stručno bave čuvanjem i prezentacijom pojedinih segmenata naslijeđa su Muzeji.

Muzeji kao ustanove imaju zakonsku obavezu: prikupljanja, čuvanja, istraživanja kulturnih i prirodnih dobara, te njihovu stručnu i znanstvenu obradu, čuvanje, zaštitu i prezentiranje muzejske građe, dokumentacije, lokaliteta i nalazišta i njihovo prezentiranje

javnosti putem stalnih i privremenih izložbi, te objavljivanje podataka i rezultata istraživanja putem publikacija i znanstvenih časopisa i drugih sredstava informisanja.

Muzeji tako imaju zakonsku osnovu za zaštitu muzejskog materijala i kulturno-historijskog naslijeđa. Muzej pribavlja muzejski materijal prikupljanjem na terenu, iskopavanjem, kupovinom, razmjenom, poklonom i zavještanjem. Tako muzej postaje ustanova koja baštini sav muzejski materijal koji ima dugotrajnu kulturno-historijsku vrijednost za buduće generacije. Postoje i problemi u praksi koji usporavaju ili u potpunosti opstruiraju rad muzeja. To su pitanje finansiranja, adekvatnog smještaja (česte selidbe muzeja mogu negativno uticati na stanje muzejskih eksponata – u muzeju se moraju postići optimalni uslovi za deponovanje i izložbe u vidu regulacije temperature, vlažnosti zraka, provjetrenosti prostora...), saradnje sa drugim kulturnim ustanovama (biblioteke, instituti, univerziteti, galerije i druge ustanove koje rade na zaštiti i korištenju kulturno-historijskog i prirodnog naslijeđa), kao i međusobni odnos muzeja na državnom, entitetskom i kantonalnom nivou...

Etno lokaliteti

Na području Tuzlanskog kantona i šire zadnjih godina dolazi do pojave intenzivnog prikupljanja različite etno i muzejske građe od strane pojedinaca. Naizrazitiji primjeri su sljedeći lokaliteti:

- Etno dvorišta u Klokotnici (Doboj Istok) i u Miljanovcima (Kalesija),
- Etno lokalitet Mačkovac kod Banovića
- Etno imanje u Gornjim Hrgovima (Srebrenik)...

Postojeći muzeji na području Tuzlanskog kantona

Muzej Istočne Bosne

Muzej istočne Bosne prema Zakonu o muzejskoj djelatnosti Tuzlanskog kantona iz 2002. godine, obavlja i matične poslove muzejske djelatnosti prema međunarodnim standardima i radi na povezivanju sa međunarodnim muzejskim udrugama.

Muzej istočne Bosne je osnovan 1947. godine od strane Gradskog Narodnog odbora kao Muzej narodnooslobodilačke borbe. Od 1950. godine proširuje djelatnost i na ostale naučne discipline: arheologiju, etnologiju i umjetnost te mijenja naziv u Zavičajni muzej. Od 1962. godine postaje regionalna institucija sa nazivom Muzej istočne Bosne. Muzej sadrži veliki broj eksponata iz prethistorije, antike i srednjeg vijeka i numizmatičku zbriku, koji se nalaze u arheološkom odjeljenju. Pored arheološkog postoji i etnološko odjeljenje, zatim umjetničko odjeljenje, te stručna biblioteka.

Muzej istočne Bosne je izdavač časopisa Članci i građa za kulturnu istoriju istočne Bosne, koji je izlazio jednom godišnje. Prvi broj časopisa je izašao 1957. godine.

Prema Zakonu o muzejskoj djelatnosti Muzej istočne Bosne obavlja matične poslove za muzeje u Tuzlanskom kantonu.

Muzej Solarstva

Muzej Solarstva se nalazi u krugu fabrike za proizvodnju Soli, Solana u Tuzli. U Tuzli na Sonom trgu postoji i Muzej Soli koji sadrži nekoliko desetina eksponata iz prošlosti Tuzle i njene okoline koji su vezani za proizvodnju i obradu soli.

Muzej solarstva u Solani spada u red specijaliziranih muzeja čiji se muzejski materijal izuzetno odnosi na so i sve što je vezano za rad fabrike Solane, kao i eksploataciju soli u Tuzli u ranijim historijskim periodima.

Povodom obilježavanja 90-godišnjice industrijske proizvodnje soli u Tuzli odnosno u našoj zemlji,17.09.1975.godine otvorena je prva stalna ''Izložba o tuzlanskom solarstvu od najstarijih vremena do danas''. Na izložbi koja je postavljena oko proizvodnih kazana 10,11 i 12,prezentirano je 250 trodimenzioonalnih predmeta koji su se upotrebljavali u procesu proizvodnje varene soli ,zatim 400 arhivskih dokumenata i crteža i oko 1000 fotografija.

Sastavni dio izložbe bili su i proizvodni kazani br.10,11 i 12 sa cjelokupnom pratećom opremom,uređajima,priborom i alatima Solane u Kreki.

Stručnu i tehničku postavku ove izložbe uradio je Muzej istočne Bosne iz Tuzle.Autori izložbe bili su: Salih Kulenović,kustos Muzeja istočne Bosne i Žarko Ilić,viši kustos Zemaljskog muzeja iz Sarajeva.

Zavičajne zbirke

Pojedine općine Tuzlanskog kantona su u pravcu očuvanja svog kulturno-historijskog naslijeđa i baštine pokrenule manje projekte formiranja zavičajnih zbirki. Neke općine su napravile značajne zbirke predmeta, dokumenata, fotografija koje govore o kulturnoj historiji tog zavičaja. Neke od tih zbirki nalaze se u Gračanici, Gradačcu, Srebreniku itd.

Dom književnosti

U Tuzli je ove godine u okviru književnih susreta Cum grano Salis, otvoren Dom književnosti. Muzej se nalazi na Sonom trgu, a njegovo otvaranje je obilježilo stogodišnjicu rođenja pisca Meše Selimovića. Osim ličnih predmeta, raritetnih književnih izdanja, slika itd. vezanih za Mešu Selimovića, mogu se naći i zanimljivosti vezane za književnike poput Derviša Sušića, Muhameda Hevaija Uskufija, Stjepana Matijevića i drugih tuzlanskih pisaca. U domu književnosti svoje mjesto su našla i druga umjetnička djela koja su zasnovana na djelima ovih pisaca.

Muzeji u okolini Tuzlanskog kantona

Muzej genocida u Srebrenici (u sastavu Memorijalnog centra Potočari)

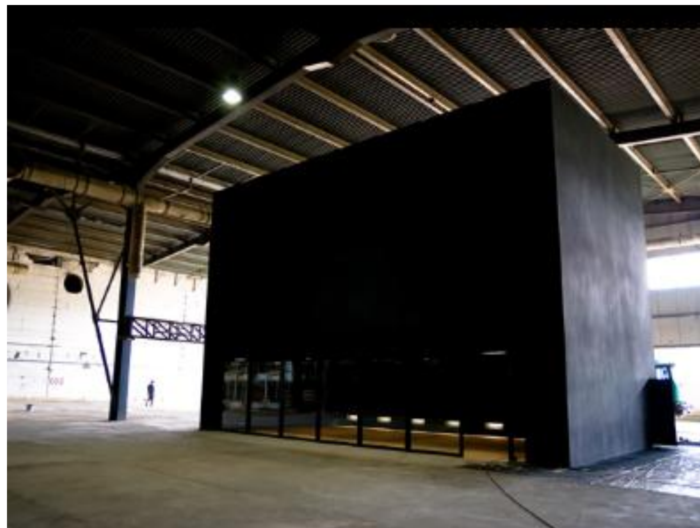
Memorijalni centar u Potočarima, u Srebrenici se sastoji od sakralne i memorijalne komponente. U prvoj fazi uređenja Memorijalnog centra Potočari u cjelosti je završen ***sakralni*** dio gdje se vrši ukop identifikovanih osoba.

Najprepoznatljiviji objekat unutar sakralog dijela Memorijalnog centra svakako je musala.

Musala služi kao objekat za molitvu na otvorenom za pripadnike islamske vjeroispovijesti.
Objekat koji se nalazi u sastavu sakralnog dijela Memorijalnog centra u Potočarima je i "Muzej genocida" u kome je postavljena izložba fotografija Tarika Samaraha, koja prikazuje proces potrage za nestalim osobama, masovne grobnice, proces identifikacije i ukopa nestalih. Ostatak prostora sakralnog dijela popunjavaju nepregledni redovi bijelih, mermernih "nišana", a ispod svakog od njih počivaju, rijetko kompletni, posmrtni ostaci žrtava.

Spomen-soba je posebno osmišljen muzejski prostor, koji se nalazi u bivšem štabu nizozemskog bataljona (DUTCHBAT) UN-a u Potočarima. Spomen-sobu, koju čine dvije prostorije, projektovao je ".arch" - tim arhitekata iz Sarajeva. U jednoj prostoriji se prikazuje dokumentarni film, a druga sadrži dvadeset vitrina u kojima se nalaze lični predmeti žrtava.

Film je režirao britanski reditelj dokumentarnih filmova, Leslie WoodHead, koji je režirao i nagrađivani dvosatni dokumentarni film o genocidu u Srebrenici - "Krik iz groba" u saradnji sa bosanskim filmskim rediteljem Muhamedom Mujkićem, koji je tokom više od deset godina snimao ekshumacije velikog broja masovnih grobnica za Komisiju za nestale osobe Federacije BiH.

Posjetioci mogu pregledati vitrine koje pričaju lične priče o nekima od ubijenih žrtava, čije je sudbine istraživao novinar Emir Suljagić. Upaljači, kutije za duhan, ključevi, albumi fotografija i drugi lični predmeti nalaze se među stvarima koje su tokom zadnjih deset godina izvađene iz masovnih grobnica, a identificirali su ih stručnjaci iz Međunarodne komisije za nestale osobe (ICMP). Te lične sitnice približavaju nam sudbinu muškaraca i dječaka iz jula 1995. godine, kada je, nakon što je Srebrenica pala

u ruke snaga Vojske Republike Srpske, ubijeno više od 8000 Bošnjaka - odraslih muškaraca i dječaka.

Muzej u utvrdi Kastel u Banja Luci

U središtu grada Banja Luke se nalazi utvrda sličnih karakteristika kao utvrda u Gradačcu. Obje su pretežno iz osmanskog perioda i istom površinom unutar bedema kao I nekoliko zgrada. Iza Drugog svjetskog rata je u utvrdi Kastel u Banja Luci poslije napuštanja kasarne osnovan muzej u kojem je unutar utvrde bilo eksponata vojnih oruđa i oružja. U toku je obnova Kastela vrijedna preko 1.200.000 KM u kojoj je predviđen i muzej.

Historijski muzej Bosne i Hercegovine

Nekadašnji Muzej revolucije a sada Historijski muzej Bosne i Hercegovine u Sarajevu od ranije ima eksponete vojnih oružja i oruđa iz Prvog i Drugog svjetskog rata. Neki od njih su izloženi i u dvorištu muzeja.

Muzej Tešanj

U Tešnju odnedavno postoji Muzej Tešanj koji se nalazi, zbog nedostatka prostora, na nekoliko lokacija u gradu. Muzej sadrži sve arheološke vrijednosti materijalne kulture na cijelom području općine Tešanj iz prahistorije, antičkog perioda i srednjeg vijeka po pojedinim lokalitetima.. Muzej sadrži niz kulturnohistorijskih spomenika i drugih naslijeđenih vrijednosti, pa su formirane značajne muzeološke zbirke. Jedna se odnosi na artefakte nastale i prikupljene prilikom arheološkog istraživanja Gradine, druga je etnografskog karaktera, a prije dvadesetak i više godina kupljena je i privatna zbirka Mehe Bajraktarevića.

Muzej u Tešnju pripada Zeničko-Dobojskom kantonu, a muzej u Zenici nosi prava matične muzejske ustanove u ovom kantonu.

Muzej grada Zenice

Muzej grada Zenice je javna institucija, osnovana 1966. godine, a osnivač je bila tadašnja Opština Zenica. Muzej u Zenici spada u kategoriju općih muzeja. Administrativni aparat, biblioteka i tri muzejske zbirke (arheološka, historijska i etnološka) bile su smještene u više objekata (zgradi bivše Medrese, Hadžimazića kući, Sinagogi i spomen-kući u Šerićima). Godine 1982. Muzeju grada se priključila i gradska galerija zajedno sa svojim prostorom (Dom kulture). Muzej grada Zenice bio je organizator više naučnih simpozijuma (Simpozij o antičkoj keramici 1971, Simpozij o rudarstvu i metalurgiji 1972. godine. Simpozij o Srednjevjekovnoj Bosni i evropskoj kulturi 1973.), Savjetovanja etnologa na jugoslovenskome nivou, te organizator više arheoloških kampanja u okolici Zenice.

U toku ratnog perioda (1992-1995), Muzej grada Zenice ostao je bez tri objekta, a veći dio muzejskoga materijala bio je deponovan na više neuslovnih lokacija u gradu.

Regionalni muzej Bijeljina

U muzeju Semberije koji se nalazi u najstarijoj zgradi u Bijeljini, postavljene su tri stalne izložbe. Arheološka izložba se nalazi u prizemlju muzeja i obuhvata materijalne ostatke civilizacije od neolita do kasnog srednjeg vijeka. Posjeduju i najveću i najznačajniju kolekciju srednjovjekovnih natpisa u Bosni i Hercegovini sa 23 ćirilična natpisa na staroslovenskom jeziku srpske redakcije. Izložena je kolekcija rimskih kamenih spomenika Jupiterov žrtvenik, kamena

posuda, dvije figure lava, stela, kao i statuete i nalazi sa najviše istraženih srednjovjekovnih lokaliteta Jazbine u Batkoviću i srednjovjekovni livni lonac iz Ostojićeva. Etnološka izložba obuhvata predmete vezane za narodni život sela Semberije i starogradsku kulturu Bijeljine. Historijska izložba u Muzeju Semberije obuhvata historijat Bijeljine od prvog pominjanja 3. marta 1446. godine do 20. vijeka. Ona je sačinjena od fotografija starih građevina u Bijeljini, starog naoružanja i predmeta.

Regionalni muzej Doboj

Muzej je kompleksnog tipa sa odjeljenjima: arheologija, etnologija, historija, pedagogija. U arheološkom odjeljenju je zbirka se oko 10.000 predmeta vezanih za period od starijeg kamenog doba, pa sve do početnih godina osmanske okupacije. Etnološko odjeljenje čuva materijalnu i duhovnu kulturu naroda na području djelovanja Muzeja, bogate zbirke nošnji, nakita, predmeta za svakodnevnu upotrebu itd. Značajnu vrijednost imaju fotografije starog Doboja iz perioda austrougarske vladavine, originalni dokumenti iz Drugog svjetskog rata, vojnih jedinica, komandi i organa vlasti.

Zavičajna zbirka Zvornik

U Zvorniku muzejska zbirka se nalazi u sklopu biblioteke iz tog grada. U sklopu Biblioteke u Zvorniku, nalazi se muzejska zbirka iz 1982. godine u kojoj su predstavljeni predmeti iz etnologije, arheologije, te nakit i stari zanati tamošnjeg kraja.

Muzej slijeganja

Prije nekoliko decenija je u jednoj staroj zgradi na području Pinge (današnje Panonike) egzistirao Muzej slijeganja, koji je govorio o specifičnom fenomenu Tuzle - slijeganju tla izazvanog dugogodišnjom eksploatacijom slane vode iz podzemlja.

Planirani muzeji

Muzej Orašje

U Orašju je planirana izgradnja doma HVO-a, na inicijativu Ministarstva branitelja Posavskog kantona. Dom će biti građen u tri etaže u kojima će biti smješteni muzej, knjižnica, spomen-soba, arhiva i uredi predviđeni za udruge.

Zanimljivo je napomenuti da će se muzej tematski odnositi samo na posljednji rat 1992-1995. i da će biti podignut u spomen svim braniteljima. Pored slika svih poginulih branitelja, u knjižnici će se sačuvati i svi štampani materijali sa ovih prostora kao i novine koje su u ratu izlazile. Planirano je i prebacivanje cijele arhive HVO-a za Posavinu koja se trenutno nalazi u Čapljini.

Muzej rudarstva i željeznice Banovići

U Banovićima već duže vrijeme postoji ideja o izgradnji muzeja koji se tematski odnosi na rudarstvo i željeznice. Već postoje idejna rješenja za muzej u Banovićima, koji će promovisati općinu Banoviće i njeno naslijeđe. Idejni projekt gradnje prve turističke pruge uzanog kolosijeka i muzeja rudarstva i željeznice u BiH na kome posljednjih nekoliko godina rade čelnici banovićkog rudnika, uz podršku općine. Idejni projekt uskoro bi trebao biti upućen na javnu

raspravu koja bi mu trebala obezbijediti status projekta od općeg, općinskog interesa.
Projekt čiji cilj je da ova općina postane atraktivna destinacija željezničkog turizma, ne samo u državi nego i regionu, predviđa gradnju niza sadržaja na širem području općine. Ispred direkcije rudnika, rijeka Litva natkrit će se kolektorom na kome će biti polazna stanica, parking prostor i kompleks muzeja rudarstva i željeznice sa unutarnjim i vanjskim eksponatima. Ukomponovan u ambijent bit će postavljen ogromni „Eš" bager i najstariji bager koji se trenutno nalaze na Bešinu i kopu „Čubrić". Predviđeno je mjesto za staru parnjaču i kiper vagon kakvim se prije pet decenija prevozila jalovina.

Zgrada muzeja, iz ptičje perspektive, imat će oblik rudarske lampe i bit će ukomponovana uz spomen-obilježje "Majka poginulih rudara". Na istom lokalitetu planirana je stanična zgrada za turiste i turistički voz.

Muzej Panonskog mora Tuzla

Kako bi se zaokružila cjelina kompleksa Panonika u Tuzli, predviđeno je osnivanje muzeja Panonskog mora. Muzej bi bio smješten u kompleksu Panonskog jezera i to u baraci kod ulaza od Slane Banje, a u njemu bi trebali biti izloženi fosili organizama koji su se nalazili u Panonskom moru.

Muzej Brčko

Zadnjih godina se razvija inicijativa da se na području Brčko Distrikta formira odgovarajući muzej.

III Gradačac - Simbol odbrane Bosne i Hercegovine kroz historiju

Opće poznato je da Gradačac predstavlja simbol odbrane Bosne i Hercegovine od najstarijih vremena do danas. Gradačac je još u srednjem vijeku, bio utvrđeni grad koji je pripadao župi Nenavište. Dolaskom Osmanlija 1463. godine Gradačac ulazi u sastav Osmanske države, ali borbe nisu prestajale zbog pokušaja ugarskih vladara da povrate teritorij izgubljen od strane osvajača, osnivanjem Jajačke i Srebreničke banovine. Kasnije je Gradačac početkom XVI stoljeća konačno pao u ruke Osmanlija.

Gradačac krajem XVII stoljeća dobija na značaju nakon poraza Osmanlija u ratu koji je okončan Karlovačkim mirom 1699.godine, u vrijeme kada se granica Osmanskog carstva povlači na Savu, kao prirodnu granicu između Austrije i Osmanskog carstva.

Gradačac je i u toku tridesetih godina 19. stoljeća bio u centru zbivanja na europskom dijelu Osmanskog carstva zbog Pokreta za autonomiju na čelu sa Husein kapetanom Gradaščevićem.

Sa austrougarskom okupacijom Bosne i Hercegovine Gradačac nije bio na pravcu kretanja vojnih snaga austrougarske, ali su njegovi borci bili na linijama odbrane u Gračanici, Tuzli i Brčkom.

U toku Drugog svjetsko rata Gradačac je dao veliki broj boraca koji su izgubili živote u borbi za slobodu. Njima u čast je podignuto nekoliko spomenika u užem centru grada.

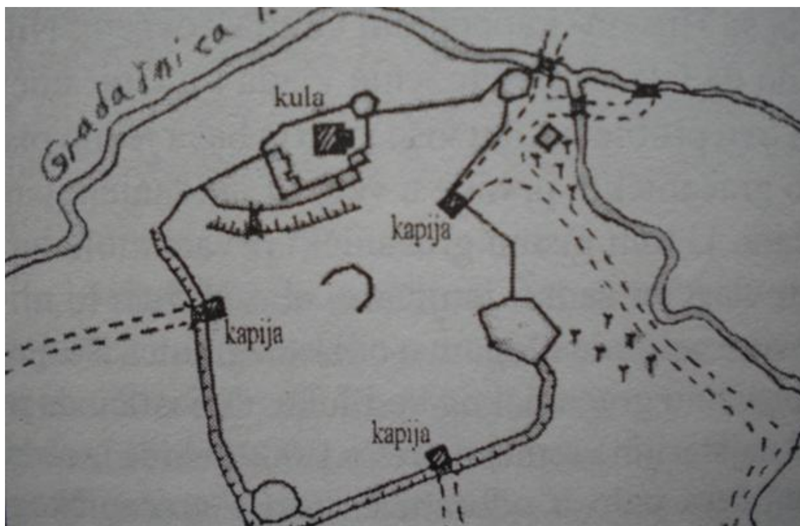
Odbambeno oslobodilački rat 1992-1995 je naglasio ulogu Gradačca kao izrazito bitne strateške pozicije za cijelo područje sjeveroistočne Bosne.

IV Sadržaji koji govore o odbrani Bosne

Utvrda Gradačac

Kompleks Starog grada u Gradačcu je utvrđenje, građeno u osmansko doba. Ime Gradina, kako se zove lokalitet na kome se nalazi ovaj kompleks, odaje mnogo starije porijeklo. Kako ovdje nisu vršena arheološka ispitivanja, dublja prošlost grada nije poznata. Uz južni bedem Donjeg grada, pri rekognosciranju terena, slučajno su nađeni fragmenti kasnosrednjovjekovne keramike. Stoga se pretpostavlja da bi tu negdje oko južnog bedema mogli biti ostaci srednjovjekovnog grada. Ispod grada je lokalitet Varoš. U srednjem vijeku pripadao je Župi Nenavište, koja je formirana na teritoriji između rijeka Tinje, Save i Bosne.

Pred kraj bosanske samostalnosti nazire se da je oblast u zapadnim dijelovima Usore, to jest poriječju Bosne u kojoj se nalazio i Gradačac (srednjovjekovni grad Gra(da)čac), bila pod vlašću Radivoja Kotromanića, dugogodišnjeg pretendenta na kraljev prijesto. Njemu je bosanski kralj Stjepan Tomašević darovao 1461. godine Gračac, a izgleda da je samo potvrdio prijašnju darovnicu kralja Tomaša.

Utvrda Gradačac početkom XIX stoljeća

Vjerovatno je Gradačac pao u osmanske ruke pri zauzeću Bosne 1463. godine. Poslije mađarske protuofanzive 1463/1464. godine, osnovane su Jajačka i Srebrenička banovina, na čijoj se teritoriji nalazio i Gradačac. Historijski izvori ne daju tačne podatke kada je pod osmansku vlast pala teritorija Srebreničke banovine. Kako navodi Handžić, Osmanlije su tu teritoriju definitivno zauzele nakon isteka sedmogodišnjeg primirja (1503-1510), a prije 1. aprila 1519. godine, kada je u Budimu ponovno zaključeno primirje između Mađara i Osmanlija na tri godine . Osvojena teritorija pripala je Zvorničkom sandžaku.

U sumarnom defteru iz 1533. godine, spominje se varoš grada Gračaca (*kal'a i Gračac*) sa svega 19 kuća u Nahiji Gračac. Utvrda u Gradačcu je pripadala, pored gradova Rače, Koraja, Brčkog i Dobora, sjevernoj liniji utvrđenja Zvorničkog sandžaka. Nalazila se u pojasu isturene krajine čije su tvrđave čuvale samo ulufedžije (pokretna vojska koja je djelovala u slučaju potrebe i nije bila vezana za timare u isturenim utvrdama Vojne krajine). Zato je nema u popisima do 1533. godine, pa ni u sumarnom popisu iz te godine. Tek između 1536. godine, kada su Osmanlije poduzele ofanzivu za osvajanje Slavonije, i 1548. godine, dio gradova, među kojima i Gradačac, prestali su po karakteru posada biti granični gradovi. Tada je gradačačka posada imala svega 10 mustafhiza (posada čuvara tvrđave sa uživanjem timara), nije više imala strategijski značaj, a njena varoš je bila bez perspektive daljnjeg razvitka.

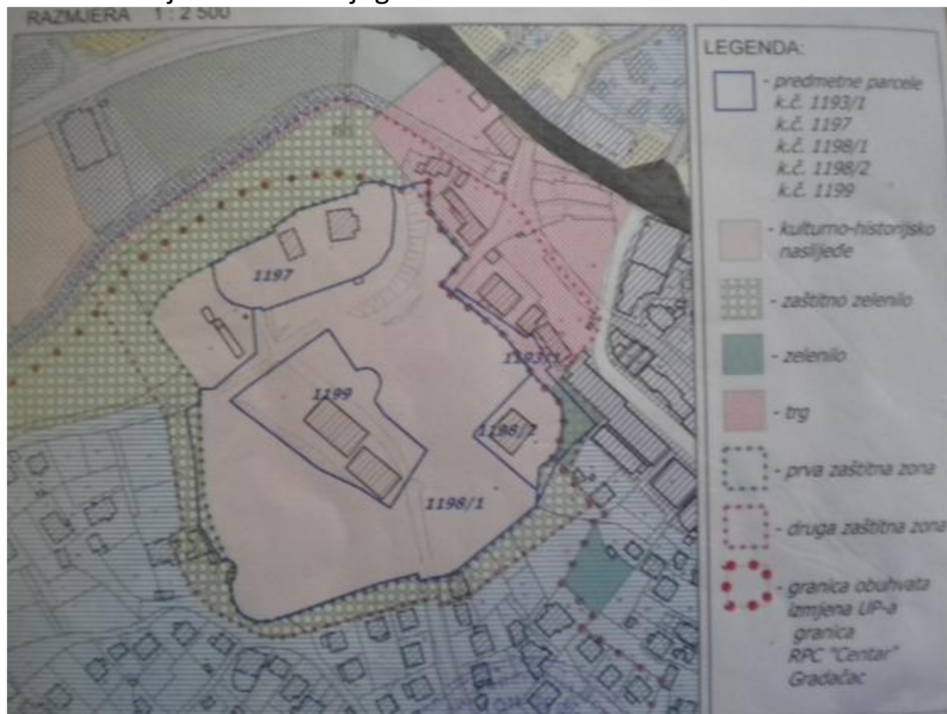
Utvrda Gradačac - tlocrt

Od 1548. godine, pa sve do 19. stoljeća, Nahija Gračac se spominje pod imenom Nahija Nenavište. Ova nahija je pripala Zvorničkom sandžaku i Kadiluku Srebrenica sve do 20-ih godina 16. stoljeća, zatim Zvorničkom kadiluku do 1633. godine, kada je pripala Gračaničkom kadiluku.

Tek od 18. stoljeća, kada je granica Osmanskog carstva utvrđena na Savi (definitivno odredbama Beogradskog mira 1739. godine), Gradačac, kao strateško mjesto u pograničnom prostoru Carstva, dobija na značaju. Oko 1710. godine, a sigurno prije 1730. godine, iz agaluka je izrasla kapetanija koja je imala 300 plaćenih vojnika, raznih rodova vojske. Ovoj kapetaniji su pripadala i utvrđenja Soko kod Gračanice i Srebrenik. Sva tri grada ove kapetanije bila su dobro snabdjevena topovima kao i svim rodovima vojske. Prema izvještaju iz perioda između 1718. i

1739. godine, gradačačka tvrđava je prilično čvrsto zidana i okružena jarkom. Osigurana je sa tri baterije koje imaju 15 teških topova.

Prvi kapetan je bio po imenu Ahmed. Oko 1730. Godine se spominje u dokumentima kao kapetan Gradačačke kapetanije Muhamed (Mehmed I) . Njegov nasljednik bio je Mehmed II– kapetan (poznat iz dokumenata između 1749. i 1781. godine). U njegovo vrijeme, 1756. godine, na mjestu palanke počela se graditi tvrđava i čitav kompleks Starog grada, a popravljani su gradovi Soko i Srebrenik. Zastavnik Božić iz Brodske pogranične pukovnije je u izvještaju 1785. godine opisao gradačačku tvrđavu kao dobro organiziranu i dobro utvrđenu. Tada je to već bio tvrd grad sa opkopom i snabdjeven sa 15 teških topova. Iz tog opisa je vidljivo da postoji i Donji grad sa ulazima na sjeveroistoku i jugu.

Utvrda Gradačac – izvod iz Urbanističkog plana

Mehmed-bega je naslijedio njegov sin Osman-kapetan i to prije 1795. godine. U njegovo vrijeme znatno je proširena tvrđava u Gradačcu. Prema natpisu nad sjevernom kapijom (do Husejnije džamije), poduzeti radovi na proširenju završeni su 1808. godine. Tada su podignute dvije kapi-kule (kod Husejnije i u gornjem, južnom ulazu u grad). Osman je umro krajem 1812. godine, a naslijedio ga je najstariji sin Murat-kapetan (1813-1821) koji je završio gradnju grada. Iz njegovog vremena (1818) ima i najviše informacija o obnovi i popravkama utvrđenja, koje su vršene po valijinoj (upravitelj provincije) naredbi. Murat-kapetan je bio jedan od najmoćnijih bosanskih kapetana i vrlo obrazovan čovjek svog vremena. Pretpostavlja se da je on dao izgraditi vodovod u Gradačcu, prvenstveno radi potrebe tvrđave. Vodovod je imao česmu i tri izljeva blizu Džamije Husejnije (*Kreševljaković, 1991, 183*). Naslijedio ga je Husein-kapetan Gradaščević, nazvan Zmaj od Bosne, posljednji gradačački kapetan (1821-1832). On je bio sin Osman-paše, mlađeg Muratovog brata.Naslijedio ga je Husein-kapetan Gradaščević, nazvan Zmaj od Bosne, posljednji gradačački kapetan (1821-1832). On je bio sin Osman-kapetana. Njegova kapetanija je bila poznata po najboljem upravljanju u Bosni. On je obnavljao kulu i tvrđavu. Pored kamena, gradnja je vršena i ciglom, koja se prvo dovozila iz Slavonije (Austrije), a

kasnije je, vjerovatno, pravljena u vlastitoj ciglani u Orašju. U Gradačcu je sagradio sahat-kulu (1824) i Džamiju Husejniju (1826).

Prema službenom popisu iz 1833. godine, u gradu je bilo 29 topova. Austrijska okupacija 1878. godine zatekla je malu posadu u Gradačcu. Iza ukinuća kapetanije 1832. do 1895. godine, u kuli Husein-kapetana je bio ured upravne vlasti.

Husein kapetan Gradaščević (Zmaj od Bosne - Pokret za autonomiju Bosne)

Husein kapetan Gradaščević je možda najznačajnija ličnost uopće u historiji Bosne i Hercegovine, a nesumnjivo spada u red ličnosti za koje možemo reći da su među najpoznatijim u Bosni i Hercegovini.

Njegovo ime se najviše veže za Pokret za autonomiju Bosne u sastavu Osmanskog carstva iz 1830. godine. Husein Gradščević je rođen u obitelji koja je na prijelazu iz 18. u 19. stoljeće spadala u red najsnažnijih bosanskih begovskih obitelji. Gradaščevići su bili kapetani gradačačke kapetanije. Husein kapetan je rođen 1802. godine u Gradačcu od majke Melek hanume i oca Osman kapetana.

Husein kapetan je na sastanku u Tuzli početkom 1831. godine izabran na čelo Pokreta za autonomiju. Na ovom sastanku Bošnjaci su tražili da se:

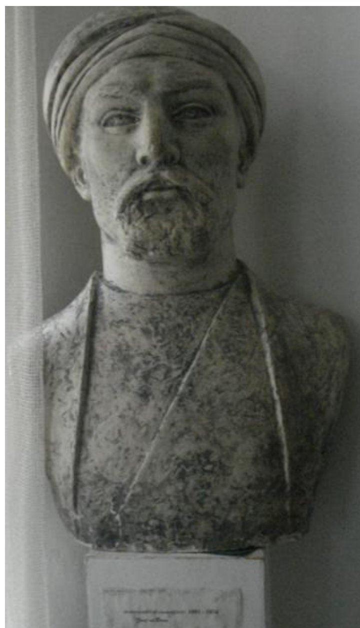
- opozovu privilegije koje je Porta dala kneževini Srbiji,
- da se obustavi uvođenje nizam-i džedida, (nova vojska, nova uniforma i novi način uvježbavanja)
- da se ukine bosansko namjesništvo i dopusti uvođenje autonomne vlasti na čelu sa domaćim čovjekom,
- da se godišnji tribut Porti plati 4000 kesa.

Već 1831. Godine Husein kapetan se potpisuje kao Al muhakkem Kapudan Husein Serasker-i Bosna tj. kao serasker – vojni komandant – Bosne izabran po volji naroda, iz čega se može zaključiti kako Husein kapetan nije samo najviša vojna nego i civilna vlast u zemlji. Nakon uspješnih vojnih operacija protiv snaga sultana, na Kosovu, bosanski vojni komandanti traže da se velikog vezira Husein kapetana proglasi za bosanskog valiju. Tako je zvanično proglašen za valiju 1831.godine u Sarajevu te dobio naziv paše. Iako je potvrđen od strane vojnih i civilnih vlasti u Bosni, tražio je potvrdu o svom imenovanju iz Carigrada.

Husein kapetan je bio pravi vladar Bosne, uz koga je bilo vijeće bosanskih prvaka, sa organiziranim dvorom u Sarajevu. Kasnije je dvor iz Sarajeva prebacio u Travnik, tradicionalno sjedište bosanskih namjesnika.

Husein kapetan Gradaščević (ulje na platnu)
autor: Abdulah Tipura

Bista Husein kapetana Gradaščevića
Autor: Ibrahim Bilajac

Nakon što su predstavnici osmanske vlasti odbili njegovo imenovanje i zatražili da se obnovi sultanova vlast u Bosanskom ejaletu, došlo je do vojnih akcija u kojima je Husein kapetan sa svojim saborcima odnosio pobjede. Od bosanskih prvaka Ali paša Rizvanbegović sa svojim pristalicama je stao na stranu sultana i uspio poraziti Husein kapetana u bitkama na Palama i na Stupu. Ali paša Rizvanbegović je pružio vojnu pomoć od sultana imenovanom bosanskom namjesniku Kara Mahmud Hamdi paši. Ta odlučujuća bitka se odigrala 04. Juna 1832.godine i označila je kraj Pokreta za autonomiju.

Porta je donijela odluku da se Husein kapetan zajedno sa članovima porodice ne smije zadržavati na europskom dijelu Osmanskog carstva. Odluke o njegovoj sudbini nakon poraza

Pokreta za autonomiju su često mijenjane, te je tako na kraju odlučeno da živi u kućnom pritvoru u Carigradu, u janjičarskim kasarnama na Atmejdanu.

Husein kapetan Gradaščević je tako umro 1834. godine i pokopan je na mezarju Ejjub u Istanbulu, gdje se njegovi posmrtni ostaci i danas nalaze.

Husein kapetan se na čelu Pokreta za autonomiju Bosne borio za autonomiju Bosne u sastavu Osmanskog carstva. Posebno važno je naglasiti njegov afirmativan stav prema kršćanskoj zajednici koju je predstavljao fra Ilija Starčević, sa kojim je njegovao prijateljske odnose. Pokret za autonomiju Bosne se ne može izdvojiti od bilo kojeg drugog nacionalnog pokreta u Europi.

Drugi svjetski rat

Područje sjeveroistočne Bosne (pa i Gradačca) je tokom Drugog svjetskog rata prošlo kroz sve one faze kakve imamo na širim prostorima Bosne i Hercegovine i bivše države. Stanovništvo sjeveroistočne Bosne se tokom ovog rata našlo u složenim historijskim okolnostima i pokušavalo je da da najbolji odgovor i organizaciju radi opstanka. Jedinice NOB-a su ovo područje rjeđe posjećivale a regularne vlasti tadašne NDH su organizirali vlastite jedinice. Stanovništvo ovog područja slijedom historijskih okolnosti uzimalo je učešće manje ili više u jedinicama oba ova subjekta. Opća karakteristika Drugog svjetskog rata na ovom području je značajno stradanje civila i stanovništva u različitim vojnim postrojbama.

Odbrambeno-oslobodilački rat 1992-1995.

Područje sjeveroistočne Bosne je tokom odbrambeno-oslobodilačkog rata bilo na pravcu snažnih ofenzivnih dejstava agresora na Bosnu i Hercegovinu, što je uslovilo velike napore stanovništva ovog područja u ogranizovanju opstanka ovih prostora. O tome svjedoče mnogobrojne žrtve ljudi ovog kraja u borbi i sprečavanju agresora da zauzme ove prostore. Ako je neko područje Bosne i Hercegovine klasičan primjer „čuda bosanskog otpora“ onda je to područje sjeveroistočne Bosne, Gradačca pogotovo.

Drugi korpus Armije BiH sa sjedištem u Tuzli koji je pokrivao područje cijele sjeveroistočne Bosne je bio najmnogoljudniji i jedan od najuspješnijih korpusa Armije BiH, u odbrambeno-oslobodilačkom ratu 1992-1995. g. Kroz brojne brigade ovog korpusa se baštini uspješna odbrana ljudi, teritorija i naselja Tuzlanskog kantona. Kroz spomen sobe brigada i korpusa je sačuvano bogato naslijeđe koje govori o borbi za opstojnost Bosne i Hercegovine.

V Značaj i funkcije budućeg muzeja

Naučni

Muzeji imaju za cilj da kod posjetilaca probude ljubav prema prošlosti. Muzej treba da pomogne u traganju za historijom. U skladu sa Zakonom o muzejskoj djelatnosti, Muzej ostvaruje svoju osnovnu društvenu i kulturološku funkciju tako što istražuje i prikuplja muzejski materijal koji se odnosi na sve periode historije Bosne i Hercegovine. Tako muzej postaje svojevrsno mjesto za inicijalna istraživanja lokalne, a time i globalne historije. Rezultati istraživanja koje vrše stručni radnici u muzeju bi trebali biti objavljeni u publikaciji koju će isti

muzej izdavati. Prikupljeni materijal muzej stručno obrađuje i sistematizira u svojim zbirkama, priređuje stalne, tematske i pokretne izložbe, izdaje stručne, naučne, naučno - popularne publikacije, kataloge i sl., sarađuje sa srodnim i drugim muzejima u zemlji i svijetu.

Ovdje je potrebno naglasiti da budući muzej treba ući u Internacionalnu asocijaciju muzeja na svjetskom nivou. Radi se o ICOM-u, čime bi se muzejska djelatnost pratila europske, a time i svjetske tokove u oblasti muzeologije.

Memorijalni

Kako se u slučaju osnivanja Muzeja odbrane Bosne i Hercegovine u Gradačcu radi tematski o muzeju sa vojnom tematikom, neophodno je da sadrži i memorijalni karakter. Prema etimologiji riječi „memorijalni" što znači sjećanje na ljude koji ili događaje koji predstavljaju prekretnicu u historiji jednog društva, ovaj muzej može sadržavati predmete, objekte ili posmrtne ostatke koji sjećaju na značajne datume iz borbe za odbranu Bosne i Hercegovine. Konkretno u slučaju Gradačca se može govoriti o posmrtnim ostacima Husein kapetana Gradaščevića ili objektima (slikama, fotografijama ili memorijalnom spomeniku koji je posvećen borcima iz perioda Drugog svjetskog rata ili posljednjeg obrambeno-oslobodilačkog rata). Tako u memorijalne spomenike budućeg muzeja spadaju:

1. Spomen obilježje šehidima, palim borcima i civilnim žrtvama rata 1992-1995.
2. Spomenik posvećen palim borcima u Drugom svjetskom ratu
3. Biste ličnosti iz Drugog svjetskog rata
4. Turbe Husein kapetana Gradaščevića (?)

Memorijalni karakter ovog muzeja ogledaće se i u sjećanju i ukazivanju na najznačajnije događaje koji govore o višestoljetnoj borbi za opstojnost Bosne i Hercegovine. Npr. Pokret za autonomiju Bosne i Hercegovine, Odbrambeno-oslobodilački rat 1992-1995., Bitka za oklopni voz...

Edukativni

Edukativni karakter muzeja u modernom dobu sve više dobija na značaju. Muzej treba da postane mjesto obrazovanja mladih naraštaja koji tragaju za činjenicama iz prošlosti. Muzej mora u isto vrijeme zadovoljiti i naučnika i amatera, kao i mase posjetilaca. Osim muzejskih eksponata koji sami po sebi svjedoče o nekom historijskom događaju, potreban je interaktivni pristup koji će zaintrigirati posjetitelja za upoznavanje sa sadržajima muzeja, ili eventualno potaknuti na daljnja istraživanja. Muzej sa svojim sadržajima bi trebao da ostvaruje saradnju sa srodnim ustanovama iz oblasti kulture, ali i sa ustanovama za obrazovanje (osnovno, srednje i visoko školstvo). Ovaj vid saradnje sa obrazovnim ustanovama treba ostvariti putem grupnih posjeta muzejima, izradama referata ili literarnih radova, a povodom obilježavanja značajnih datuma iz nacionalne historije. Npr. osnovne škole na nivou Tuzlanskog kantona bi mogle organizovati posjete učenika muzeju sa oko 50 000 posjetitelja.

Turistički

Turistička komponenta muzeja je u modernom dobu nezaobilazna. Muzeji su danas primarna destinacija velikog broja, kako ekskurzija tako i pojedinačnih turističkih posjeta. Svaki posjetilac jednog europskog grada na prvom mjestu odlazi u muzej kako bi se upoznao sa prošlošću tog grada. Posjećivanje muzeja prilikom turističkog obilaska nekog grada ili države

ulazi u sferu, danas sve prisutnijem kulturnom turizmu. Muzej mora ponuditi stručnog radnika koji će pojedincima ili grupama posjetitelja davati informacije o muzejskom sadržaju, historijatu muzeja, kao i o historiji Gradačca, pa i cijele Bosne i Hercegovine. Veliki broj posjetitelja želi za uspomenu na posjećeni muzej ponijeti nešto što će ga podsjećati na vrijeme provedeno u muzeju. Tako je potrebno izraditi veliki broj suvenira koji osim promocije muzeja, grada, države i njene historije može biti afirmativna u smislu ostvarivanja finansijske dobiti za muzej, a novac dobijen na taj način uložiti u jačanje kapaciteta muzeja. Npr. ako bi se ulaznica naplaćivala po najnižoj cijeni od 1 KM, pri samom ulasku u muzej, već bi postojala realna osnova za finansiranje rada muzeja. Osim toga, razne vrste materijala koji bi se prodavao u suvenirnicama bi takođe povećali finansijsku dobit, a time i promociju sadržaja muzeja.

VI Pravna i društvena osnova formiranja muzeja

Pravna osnova

Internacionalno udruženje muzeja (ICOM), je nevladina organizacija osnovana na međunarodnom nivou, sa ciljem uvođenja standardizacije u rad muzeja. Pored državnih (nacionalnih) zakona i zakonskih odredbi u oblasti kulture i kulturnog naslijeđa (u slučaju Bosne i Hercegovine) republičkih, federalnih i kantonalnih, na međunarodnom nivou postoji nekoliko konvencija i preporuka koje tretiraju pitanja iz ove oblasti.

Muzej je neprofitna stalna ustanova u službi društva i njegovog razvoja, otvoren je za javnost. Muzej nabavlja, konzervira, istražuje komunicira i izlaže u svrhe proučavanja, edukacije i uživanja materijalno i nematerijalno svjedočanstvo ljudi i njihovog okruženja. (prema def. Etičkog kodeksa ICOM, Sarajevo 2007.) ICOM je međunarodno vijeće muzeja nevladina organizacija osnovana 1946.godine sa sjedištem u Parizu.

Prema **Etičkom kodeksu ICOM,** International Council od Museums, objavljenog 2007.godine, muzeji moraju u potpunosti djelovati u skladu sa međunarodnim, regionalnim, državnim i lokalnim zakonima ugovorima. U poštivanju međunarodnih ugovora obavezna je primjena međunarodne legislative koja je uzeta kao standard u tumačenju ICOM-ovog Etičkog kodeksa za muzeje:

1. Haška konvencija za zaštitu kulturnih dobara u slučaju oružanog sukoba (prvi protokol iz 1954. i drugi iz 1999.)
2. Konvencija o sredstvima zabrane i zaštite od nedozvoljenog izvoza, uvoza i prenosa vlasništva kulturnih dobara (UNESCO 1970).
3. Konvencija o ukradenim i nezakonito izvezenim kulturnim dobrima (1995)

Prema Kodeksu, muzeji imaju dužnost da nabavljaju, čuvaju i promoviraju svoje zbirke kao doprinos očuvanju prirodnog, kulturnog i naučnog naslijeđa. U definiranju materijala koji se treba naći u muzejskim zbirkama vojna oprema, ostaci naoružanja, predmeti koji potiču iz ratnog perioda, dokumenti, izvještaji itd. ne spadaju u tzv. kulturno osjetljivi material – u koje spadaju samo objekti tj. predmeti sakralnog karaktera i posmrtni ostaci. Prema tome u slučaju

osnivanja i rada Muzeja odbrane Bosne i Hercegovine, neće postojati kulturno osjetljivi materijal.

Na sjednici održanoj 2008.godine, Bosna i Hercegovina je ušla u sastav zemalja regiona (Slovenija, Hrvatska, Makedonija, Srbija, Crna Gora, Rumunija, Bugarska i Albanija) koje su podržale osnivanje regionalne alijanse Međunarodnog vijeća Muzeja za jugoistočnu Europu.

Etički kodeks Međunarodnog muzejskog vijeća predviđa razvijanje obrazovne uloge i da privlače širu publiku iz zajednice, mjesta ili grupe kojoj služe.

Ustav TK

Prema važećem ustavu Tuzlanskog kantona iz 1999.godine, član 11. predviđa pod:
c) utvrđivanje i provođenje politike obrazovanja i vaspitanja;
d) utvrđivanje i provođenje politike u oblasti nauke, kulture i sporta;
m) utvrđivanje i provođenje politike kantonalnog turizma, razvoj turističkih resursa;
čime Tuzlanski kanton ima odgovornost i obaveze u oblasti nauke, kulture, vaspitanja, razvoja turizma, uključujući osnivanje muzeja koji podstiče razvoj svih u svim navedenim oblastima.

Osim toga, pitanje vitalnog nacionalnog interesa prema članu 26. važećeg ustava se potvrđuje kroz osnivanje muzeja koji se odnosi na identitet jednog konstitutivnog naroda, kao i obrazovanje, vjeroispovijest, jezik, njegovanje kulture, tradicije i kulturnog naslijeđa

Zakon o zaštiti i korištenju kulturno-istorijskog i prirodnog nasljeđa

Oblast integralne zaštite ukupnog i pojedinačnog naslijeđa je tretirana u Zakonu o zaštiti i korištenju kulturno-istorijskog i prirodnog nasljeđa 20/85. Ovaj Zakon detaljno obrađuje problematiku istraživanja, evidentiranja, kategorizacije, zaštite, obnove, korištenja i prezentacije ukupnog naslijeđa kao i pojedinih dobara naslijeđa. Ovu problematiku u dijelu prezentacije naslijeđa kroz specijalizirane kulturne ustanove tipa muzeja dalje razrađuju drugi zakoni i akti.

Zakon o kulturi TK

Zakon o kulturi iz 1998. godine reguliše pitanja iz oblasti kulture na nivou kantona. U članu 3. ovog Zakona predviđeno je obezbjeđivanje uslova za stvaranje, prenošenje i dostupnost kulturnih vrijednosti, očuvanje kulturno-historijskog nasljeđa, afirmisanje kulturnih vrijednosti kantona u zemlji i svijetu, u okviru ukupnih kulturnih vrijednosti Bosne i Hercegovine, kulturni odgoj u obrazovanju i obrazovanje kadrova za pozive u oblasti kulture i kulturološka istraživanja.

Pod kulturnom djelatnošću u smislu odredaba ovog Zakona podrazumijevaju se svi oblici stvaralaštva, prenošenje i očuvanje kulturnih vrijednosti u oblasti književne, muzičke, plesne, pozorišne, likovne filmske i video djelatnosti, očuvanja kulturnog i prirodnog naslijeđa, arhivske, muzejske, izložbene i bibliotečke djelatnosti, kao i izdavaštva, kinematografije i radija i televizije.

Prema tome, muzejska djelatnost spada u oblast kulturne djelatnosti i sva pitanja vezana za muzejsku djelatnost tretirana su ovim zakonom.

Zakon o muzejskoj djelatnosti Tuzlanskog kantona

Zakon o muzejskoj djelatnosti je donesen 2002.godine i on detaljnije utvrđuje uslove osnivanja i rada muzeja na nivou Tuzlanskog kantona.

Prema ovom zakonu matične poslove muzejske djelatnosti na području Tuzlanskog kantona obavlja Muzej istočne Bosne u Tuzli. Matični poslovi muzejske djelatnosti su:

- vođenje centralnog kataloga muzejskog materijala za područje Kantona
- razvijanje i unapređivanje stručnog rada muzeja u djelatnostima za koje je muzej registriran
- obavljanje stručnog nadzora i pružanje stručne pomoći
- staranje o stručnom usavršavanju zaposlenika muzeja.

Zakon o muzejskoj djelatnosti utvrđuje muzejsku djelatnost kao djelatnost od posebnog interesa za Kanton. Muzej kao javnu ustanovu mogu osnovati Skupština Kantona, odnosno Općinsko vijeće ili u svojstvu suosnivača Skupština Kantona i Općinsko vijeće. Prema ovom zakonu čl. 14 muzeje mogu osnivati domaća i strana pravna i fizička lica. Sredstva za osnivanje i rad muzeja obezbjeđuje osnivač ili osnivači. Ako muzej osniva dva ili više osnivača njihova međusobna prava i obaveze se utvrđuju ugovorom. Konačnu saglasnost za rad muzeja daje nadležno ministarstvo Tuzlanskog kantona.

Muzejom upravlja Upravni odbor kojeg čine predstavnici osnivača i uposlenika, a imenuje ga osnivač (ili osnivači). Muzejom rukovodi direktor. Sredstva za rad muzeja obezbjeđuju se od osnivača, prihoda muzeja i dr.

Pravilnik o osnivanju Muzeja TK

Muzejski pravilnik koji uređuje uslove za osnivanje i rad muzeja donesen je na osnovu člana 15. Zakona o muzejskoj djelatnosti (Službene novine TK, broj 10/02), a od strane ministra obrazovanja, nauke, kulture i sporta Tuzlanskog kantona, 31. decembra 2009. Muzejski pravilnik se sastoji od ukupno 11 (jedanaest) članova koji detaljnije uređuju sljedeća pitanja: uslove za osnivanje i početak rada muzeja, osnovni fond muzejskog materijala, muzejski prostor, muzejska oprema, stručno osoblje, finansiranje muzeja, upis u Registar ustanova kulture, pitanje provjere uslova za osnivanje i rad muzeja, te primjenu pravilnika na osnivanje galerije ili muzejske zbirke.

Pravilnikom se propisuju bliži uslovi za osnivanje i početka obavljanja djelatnosti muzeja. Prema čl. 2. ovog pravilinika Muzej mogu osnovati domaće i strano pravno i fizičko lice na način propisan zakonom, ovim pravilnikom, standardima i normativima za muzejsku djelatnost ukoliko je osigurano sljedeće:

- Odgovarajući muzejski materijal
- Odgovarajuće prostorije i oprema,
- Potreban broj stručnih muzejskih djelatnika i
- Finansijska sredstva za obavljanje muzejske djelatnosti

Muzej treba da ima osnovni fond muzejskog materijala iz oblasti kojom se muzej bavi. Muzej treba da ima slijedeće prostorije:

- Izložbeni prostor za stalnu postavku i povremene izložbe,
- Depoe za sistematske zbirke,
- Radionice za održavanje, restauriranje, konzerviranje muzejskog materijala

- Prostorije za održavanje predavanja grupama posjetilaca,
- Radne prostorije za uposlenike
- Stručnu biblioteku

Prema Pravilniku muzej mora posjedovati opremu koja odgovara namjeni muzeja, a radi se o opremi za čuvanje muzejskog materijala od oštećenja, uništenja ili nestajanja, opremi za provođenje mjera zaštite muzejskog materijala (posebno za vrijeme ratnog ili drugog vanrednog stanja), zatim opremi za preparatora, tehničke i informatičke uređaje i druga sredstva za savremeno istraživanje, obradu i korištenje muzejskog materijala, te drugoj opremi za obavljanje osnovne djelatnosti muzeja.

Muzej predviđa postojanje najmanje 4 (četiri) stručna zaposlenika u radnom odnosu na neodređeno vrijeme sa punim radnim vremenom i to:

- Kustos za svaku oblast kojom se muzej bavi,
- Muzejski pedagog,
- Preparator,
- Knjižničar, viši knjižničar i bibliotekar.

Finansijska sredstva za osnivanje i rad muzeja osigurava osnivač.

Zakon o službi u oružanim snagama Bosne i Hercegovine

Drugi korpus Armije BiH sa sjedištem u Tuzli koji je pokrivao područje cijele sjeveroistočne Bosne je bio najmnogoljudniji i jedan od najuspješnijih korpusa Armije BiH, u odbrambeno-oslobodilačkom ratu 1992-1995.g. Kroz brojne brigade ovog korpusa se baštini uspješna odbrana ljudi, teritorija i naselja Tuzlanskog kantona. Kroz spomen sobe brigada i korpusa je sačuvano bogato naslijeđe koje govori o borbi za opstojnost Bosne i Hercegovine.

Drugi pješadijski (rendžerski) puk oružanih snaga BiH čije je sjedište na Dubravama kod Tuzle, je sljedbenik Armije Bosne i Hercegovine. Ovaj puk formalno baštini svo naslijeđe i muzejske eksponate svih korpusa i brigada Armije Bosne i Hercegovine.

Prema Zakonu o službi u oružanim snagama Bosne i Hercegovine, iz 2005.godine član 6 detaljno uređuje pitanje muzejske građe i muzejskih eksponata koji se nalaze u sastavu Armije Bosne i Hercegovine. Komande pukova, prema ovom Zakonu mogu:

- a) upravljati muzejom puka
- c) pripremati, istraživati i njegovati historiju puka,
- d) objavljivati biltene puka,
- e) čuvati kulturno-historijsko naslijeđe puka.

Pravilnik o organizaciji pukova

Prema najnovijem Pravilniku o organizaciji pukova oružanih snaga BiH, donešenom u augustu 2010.godine predviđeno je da se u organizaciji pukova nalaze i Muzeji pukova.

Tako je predviđeno da "u saradnji sa partnerima i zainteresovanim stranama koje odobri Ministarstvo odbrane, pukovi mogu upravljati Muzejom puka".

Muzej se: može sastojati od više odjeljenja i nalaziti na više geografskih lokacija. Spomen sobe se smatraju sastavnim dijelom muzeja. Svaki puk je odgovoran za utvrđivanje posebnog pravilinika koji će mu omogućiti da upravlja muzejom puka i za njegovo prosljeđivanje Ministarstvu odbrane na odobrenje. Pravilnik mora uključiti finansijska i personalna pitanja.

Lokaciju muzeja i odjeljenja muzeja puka kao i sadržaji muzejskih postavki odobrava ministar odbrane.

Nijedan eksponat ne može biti izložen u muzeju puka dok se ne dokaže njegovo porijeklo i vlasništvo i dok Ministarstvo ne prizna taj dokaz.

Društvena osnova

Zaštita i prezentacija naslijeđa i baštine kao i ukupne kulturne historije je važan segment funkcionisanja lokalne uprave u suvremenom društvu. Kultura i njeni segmenti se danas sve više prebacuju kao jedan od važnih interesa i aktivnosti lokalne uprave, prije svega općine i kantona.

Postojeće institucije kulture na općini Gradačac

J.U. Javna biblioteka „Alija Isaković“: nalazi se u prizemlju zgrade unutar utvrde sa nekoliko prostorija. Obuhvata biblioteku sa tri odjeljenja (dječije, stručno i za odrasle). Zatim, pokretnu biblioteku sa namjenskim vozilom, koja pokriva 20 mjesnih zajednica, zavičajnu zbirku i građu o zavičaju, čitaonicu sa internet klubom, odjeljenje na banji Ilidži. Biblioteka ima nekoliko zaposlenih, a direktor je dr. sc. Esad Karić.

Centar za kulturu Ahmed Muradbegović: nalazi se na spratu iste zgrade sa više prostorija. Obuhvata radio stanicu sa studijom i redakcijom. Zatim, stalnu postavku zavičaja, sa nešto muzejskog materijala (predmeta, dokumenata, fotografija). Stalna postavka zavičaja nema uposlenika koji se brine o njoj. Centar za kulturu ima desetak zaposlenih, a direktor je Vahid Klopić.

Kada se govori o kulturi Gradačca treba spomenuti poznatu kulturnu manifestaciju „Gradačački književni susreti“. To su ustvari nekadašnji „Kikićevi susreti“. Gradačački književni susreti su tradicionalna kulturno-književna manifestacija koju je osnovala Općina Gradačac, a izvode Javna biblioteka Alija Isaković, Centar za kulturu i Udruženje književnika.

U Gradačcu izlazi u cijeloj Bosni i Hercegovini poznati časopis za kulturu „Diwan“. Do sada je izašlo trideset brojeva ovog časopisa.

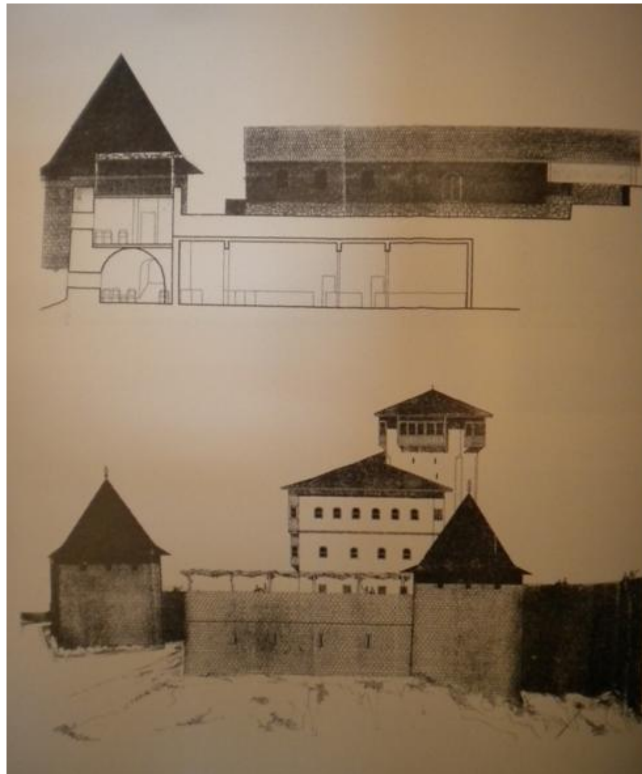
Zaokruživanje rada iz oblasti kulture i zaštite naslijeđa

Osnivanjem Muzeja odbrane Bosne i Hercegovine u Gradačcu, zaokružila bi se djelatnost u oblasti kulture. Gradačac kao grad koji ima dugu tradiciju u odbrani Bosne i njenog naroda zaslužuje muzej koji će imati značajnu ulogu za buduće generacije svih građana Bosne i Hercegovine.

VII Sadržaji muzeja

Kula Husein kapetana

Komisija za očuvanje nacionalnih spomenika Bosne i Hercegovine je 2004. godine prostor kule Husein kapetana Gradaščevića, zajedno sa bedemima, objektima unutar bedema - Gornji grad sa kulom Husein–kapetana Gradaščevića i Donji grad sa sahat–kulom, zgradom Gradske biblioteke, radio-stanicama i muzejom, zgradom gimnazije i predmetima iz muzejske zbirke koji su upisani u inventarnu knjigu Muzeja, proglasila nacionalnim spomenikom Bosne i Hercegovine.

Prijedlog restauracije i revitalizacije starog grada i kule iz 1975.

Kula Husein kapetana predstavlja najvažniji dio kompleksa Starog grada u Gradačcu. Njena izgradnja je usko vezana za političke prilike u Osmanskom carstvu sredinom 18. stoljeća. Nekoliko puta je restaurirana, a najveći restauratorski zahvati su učinjeni nakon pretrpljenja velikih oštećenja u toku agresije 1992-1995.

Trenutno se u kuli nalazi restoran – vidikovac, a deset soba je dobilo hotelsku namjenu, sa enterijerom koji ima elemente bosanskih soba. Kula se može iskoristiti za stalnu postavku muzeja ili za privremene izložbe. Danas se u kuli već nalaze nekoliko eksponata koji se odnose na život i djelo Husein kapetana Gradaščevića. Posebno je interesantna kula sa svojim interijerom i sa dvorištem kao izložbenim prostorom za likovna umjetnička djela. Tako se kula može hronološki iskoristiti za osmanski period, a tematski za Husein kapetana Gradaščevića i pokret za autonomiju.

Kompleks utvrde Gradačac

Urbanistički opis utvrde

Prema dokumentu „Izvod iz Urbanističkog plana za Gradačac do 2020. godine (izmjena dijela plana), utvrda sa starim gradom u Gradačcu spadaju u zonu kulturno-historijskog naslijeđa. Radi se o sljedećim predmetnim parcelama :

- kč.br. 1193/1, kč.br. 1197, kč.br. 1198/1, kč.br. 1198/2, kč.br. 1199

Navedene katastarske čestice se nalaze u prvoj zaštitnoj zoni. Osim toga, Komisija za očuvanje nacionalnih spomenika Bosne i Hercegovine je proglasila nacionalnim spomenikom Stari grad Gradačac sa Gradaščevića kulom 2005.godine.

Utvrda u Gradačcu je opasana bedemima koji su očuvaniji nego kod većine drugih gradova. Stari grad u Gradačcu je građen u 18. stoljeću, a dovršen je oko 1820.godine. Pretpostavlja se da je na istom mjestu prije toga postojao neki srednjovjekovni ili rimski gradić. Kula Gradaščevića je "donjon" tvrđave i sjedište kapetana. Ona je građena od cigle, koju je Husein kapetan dobavljao iz Slavonije.

Specifično arhitektonsko rješenje svjedoči o slabosti osmanske imperije, jačanju lokalnih velikaša, te kulturnom uticaju susjedne Austrije.

Danas utvrda kao i u prošlim vremenima dominira gradom. Ona predstavlja urbanistički centar grada. Oko utvrde su stoljećima nastajale kuće i objekti koji su se širili od utvrde u koncentričnim krugovima i tako formirale grad Gradačac.

Obnova utvrde i kule

Na starom gradu u Gradačcu i okolnim objektima vršeni su konzervatorsko restautatorski radovi koji su imal za cilj očuvanje kulturno-historijskog naslijeđa Gradačca. Slijedi anualni popis tih radova:

- 1953/1954. godine - obnovljene su krovne i međuspratne konstrukcije na Husein-kapetanovoj kuli. 1953. godine izvršena je sanacija sahat-kule. Obnovljena je krovna konstrukcija, dotrajali limeni pokrov je zamijenjen šindrom, popravljeno je stepenište i postavljena vrata.

1958. godine - spasilačke akcije i restauratorski zahvati na potpornom zidu u dužini od 70 m, kod ulaza u grad.

Tretiranje utvrde u najstarijem urbanističkom planu grada (oko 1960. godine)

1965. godine - izmjena stropnih i krovnih konstrukcija Gradaščevića kule i početak radova na temeljitoj obnovi Starog grada.

1966. godine - sanacija bedema Starog grada Gradačca i radovi na adaptaciji Husein-kapetanove kule.

1967. godine - konzervacija krova i zidova na Starom gradu.

1968. godine - saniranje bedema na Starom gradu.

1969. godine - konzervatorski zahvat na Starom gradu.

1970. godine - rekonstrukcija bedema i zapadne kule na Starom gradu.

1971. godine - konzervatorski radovi na Starom gradu. Ovim radovima sanirana su veća oštećenja na bedemima i kulama i otklonjena je opasnost po naselje ispod tvrđave.

Od 1954. do 1970. godine - izvedeni su restauratoraki radovi i adaptacija za turističko-ugostiteljske svrhe. Radove izveli inžinjeri Dž. Čelić, N. Rosić i S. Smailbegović.

Sve navedene radove izveli su stručnjaci Republičkog zavoda za zaštitu kulturnog i prirodnog naslijeđa Bosne i Hercegovine u Sarajevu.

80-ih godina su prema projektu prof. Z. Langofa poduzeti hitni radovi kojima je zaustavljeno naginjanje sahat-kule.

1997. godine - Fondacija za obuku i zapošljavanje “Lora” iz Sarajeva je izvela hitne zaštitne radove na kuli Husein-kapetana i postavila šindru na krovove kapi-kula. Tom prilikom je sanirana i sahat-kula. Izvršeni su restauratorski radovi na zgradi Gradske biblioteke, radio-stanice i muzeja i zgradi gimnazije. Radovima je rukovodila Općina Gradačac.

2003. godine - izvršeni konzervatorsko-restauratorski radovi na kuli Husein-kapetana Gradaščevića, pod nadzorom Zavoda za zaštitu kulturno-historijskog i prirodnog naslijeđa Bosne i Hercegovine. Obnovljene su uništene krovne i stropne konstrukcije i fasade. Zamijenjeni su prozorski otvori, a u unutrašnjosti podovi, stolarija i instalacije.

Kula je najveće štete pretrpjela u ratu 1992-1995

Mogućnosti namjene utvrde

Utvrda Gradaščevića predstavlja izuzetno arhitektonsko ostvarenje u historiji bosanske arhitekture. Kao takvo ono može ponuditi mnoge sadržaje u sastavu budućeg muzeja. Budućim posjetiteljima muzeja nije dovoljno samo razgledavanje muzejskih eksponata, već i interaktivni pristup sadržajima muzeja.

Spomenik iz Drugog svjetskog rata

U gradskom parku u Gradačcu, nalazi se spomenik posvećen palim borcima NOR-a (1941-1945). Radi se o monumentalnom spomeniku koji je izrađen u betonu od dva erektivna elementa od kojih je jedan vertikalan a drugi dijagonalan. Do betonskih stubova koji su ukrašeni u jednostavnim geometrijskim formama, vodi nekoliko stepenica. Pri vrhu dijagonalno postavljenog stuba nalazi se zvijezda kao simbol borbe iz perioda Drugog svjetskog rata. U podnožju spomenika nalaze se uklesana imena žrtava iz Drugog svjetskog rata.

Spomenik je podignut šezdesetih godina 20. stoljeća i svjedoči o kontinuitetu borbe Gradačca i njegovih stanovnika za slobodu

Spomen obilježje palim borcima NOR-a

Spomen obilježje šehidima, palim borcima i civilnim žrtvama rata 1992-1995.

Spomen obilježje šehidima, palim borcima i civilnim žrtvama rata 1992-1995. svečano je otvoreno 2009. godine prema projektu Harisa Bradarića i Adnana Begovića. Radi se o spomeniku koji sadrži nekoliko simboličkih elemenata koji svjedoče o kontinuitetu historije Bosne i Hercegovine. Prvenstveno se misli na sedam (7) spomenika koji su nepravilno raspoređeni oko centralnog spomenika. Ti spomenici na kojima su napisana imena žrtava rata podsjećaju na srednjovjekovne nekropole stećaka. Broj 7 simbolikom se vezuje za borbu Husein kapetana Gradaščevića za autonomiju Bosne u sastavu Osmanskog carstva, kao i sedam bataljona koji su branili opsjednuti Gradačac. Iz novijeg historijskog perioda, tačnije borbu za nezavisnost Bosne i Hercegovine, pruga koja se nalazi u arhitektonskom rješenju spomenika, simbolizira borbu za oklopni voz, koja se odigrala 22. oktobra 1992.godine a čiji je ishod odlučio daljnji tok rata.

Voda kao prirodni element je takođe našla svoje mjesto u arhitektonskom rješenju ovog spomenika. Vodeni kanal podsjeća na prokope koji su štitili srednjovjekovne gradove u slučaju opsadnih stanja. Osim toga, u ovom slučaju voda simbolizira suze za sve poginule u toku rata 1992-1995.

Oklopni voz

Oklopni voz spada u red najznačajnijih budućih muzejskih eksponata. Radi se o simbolu odbrane grada Gradačca. Oklopni voz se sastojao od lokomotive i pet vagona koji su bili specijalno modificirani za ratne uslove (sa oklopom i zaštitnom gumom). Voz je bio opremljen sa naoružanjem, mitraljezima, PAT-om, PAM-om i ogromnim zalihama municije.

Spisak zarobljenog naoružanja sa Oklopnog voza:

- Prednji pramčani top M-12 2 kom.
- PAT 20/03 A-3 3 kom.
- PAM 4 kom.

- PAM „BROWING“ 3 kom.
- M 69 MINOBACAČ 2 kom.
- POLK 9K11 4 kom.
- LPLO STRELA 2-M 9K32M 2 kom.
- RBR „ZOLJA“ 20 kom.

Osim navedenog naoružanja na vozu se nalazilo streljivo i municija, kao i 35 kom. Mitraljeza M-53, AP-M-70 30 kom, zatim sanitetski materijal sa bocama infuzije, nosila, operacioni sto, agregat, benzin, tel. centrala itd.

Oklopni voz je u toku bitke u desetom mjesecu 1992. godine, zaustavljen i prešao u ruke boraca Armije BiH. Radilo se o akciji koja je prekinula osvajanje grada Gradačca, i njegovog pada u ruke agresora.

Trajna zaštita i prezentacija ovog čuvenog oklopnog voza koji govori o herojskom podvigu boraca za odbranu Bosne i Hercegovine, se sve više nameće kao vrlo važan problem.

Na sadašnjoj lokaciji oklopni voz je već više od 15 godina izložen devastaciji. Činjeni su napori i akcije da se voz na ovoj lokaciji trajnije zaštiti i prezentuje javnosti. Prije nekoliko godina je lokacija uređena i ograđena, ali vrijeme je pokazalo da je vrlo problematična zaštita voza na ovako udaljenoj lokaciji od grada i bez stalnog nadzora. Čak je bila razmatrana i ideja da se ovaj voz kompletan ugradi u neku vrstu objekta koji bi imao elemente muzeja.

Dana je pitanje trajne zaštite i prezentacije ponovo jako aktuelno. Kao najjednostavnije rješenje nameće se mogućnost ulaganja većih materijalnih sredstava i sačuvati voz *„in situ"*. Takođe je sazrila i ideja da se ovaj oklopni voz izmješten sačuva u kompleksu budućeg Muzeja odbrane Bosne i Hercegovine u Gradačcu.

Za analizu ovih ideja i moguće njihove posljedice može nam poslužiti jedan poučan primjer od prije nekoliko decenija, kada je urađena zaštita i prezentacija „Partizanskog voza" na Oštrelju u Bosanskoj krajini.

U periodu nakon Drugog svjetskog rata pojavilo se pitanje lokacije voza koji je jedno vrijeme koristio kao sjedište Vrhovnog štaba na Oštrelju u toku 1942. godine. Prema pisanjima očevidaca voz je bio prekriven granama četinara, radi kamuflaže u slučaju oružane borbe. Voz se spominje samo u dva izvora, to su: Vladimir Dedijer, Dnevnik i Čedomir Minderović, Za Titom, i nigdje više u „partizanskoj literaturi". Radilo se o poštanskom vagonu koji je imao dva odjeljenja. Poslije 1945.g. vagon je popravljen i služio je u saobraćaju sve do 1951.godine. Na inicijativu generala Smirnova i Centralnog odbora Saveza boraca NOR-a 1951.godine vagon je izdvojen iz saobraćaja i 1956.g. je upućen zahtjev Saveznom institutu za zaštitu spomenika kulture da uputi svoje stručnjake u Oštrelj kako bi se izvršila zaštita vagona. Na zahtjev je odgovoreno pozitivno i izvršena je restauracija oštećenih dijelova voza, kao i konzervacija u cilju zaštite od daljnjeg propadanja. Ovaj „Titov vagon" je uređen i obnovljen 1958.godine ali je pitanje njegove lokacije predstavljalo veliki problem. Jedni su smatrali da vagon treba da ostane na Oštrelju gdje se nalazio za vrijeme boravka Tita 1942. godine, dok su stručnjaci iz Muzeja Narodne revolucije NR BiH smatrali da vagon treba prenijeti u Sarajevo. Treće mišljenje je bilo da vagon postane eksponat „Muzeja 25. Maj" u Drvaru.

Prema najnovijim podacima voz se i dalje nalazi na Oštrelju koji je u narodu dobio naziv „Proleterka", ali u veoma lošem stanju.

Ovaj primjer ukazuje da je ostavljanje „Partizanskog voza" na Oštrelju na prvobitnoj lokaciji izvan muzeja i adekvatne stručne zaštite i nadzora, uticalo na njegovu devastaciju.

I danas smo u slučaju oklopnog voza u Gradačcu pred istom dilemom. Da li voz pokušati trajno zaštititi i prezentovati na prvobitnoj lokaciji uz sve probleme zaštite koji ona nosi, ili izmjestiti voz na pogodno mjesto u sklopu budućeg Muzej odbrane Bosne i Hercegovine u samom gradu, gdje bi bio zaštićen i prezentovan uz nadzor struke.

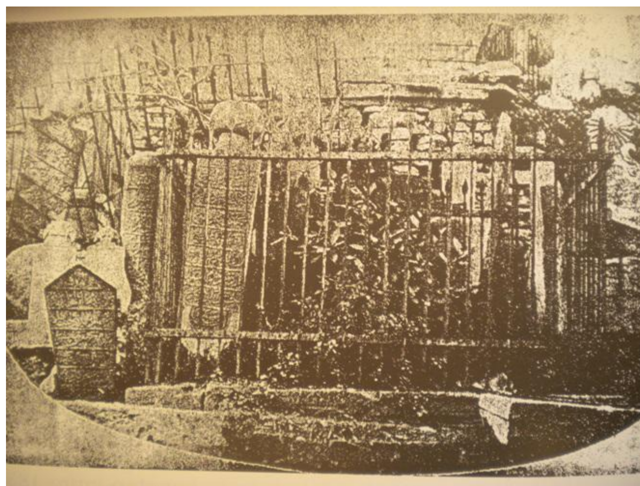
Turbe Husein kapetana

Posmrtni ostaci Husein kapetana Gradaščevića se nalazi na mezarju Ejjub u Istanbulu, u Republici Turskoj. O njemu se dugo vremena nije vodilo računa, te je bilo zapušteno. Tokom Drugog svjetskog rata, pojavila se ideja o prenosu njegovih posmrtnih ostataka iz Istanbula u Sarajevo. Kako je bila riječ o političkoj manipulaciji rezultati ove akcije su izostali. Naime, članak objavljen u glasilu Muslimanska svijest, pod naslovom „Kosti hrvatskog junaka Zmaja od Bosne treba prenijeti iz Carigrada u Sarajevo", iz 1942. godine, je predlagao da država organizira prenošenje kostiju Husein bega Gradaščevića iz Istanbula i da se njegove kosti ukopaju u dvorištu Gazi Husrev-begove džamije u Sarajevu.

U posljednjih nekoliko decenija postoji inicijativa prebacivanja posmrtnih ostataka Husein kapetana iz Istanbula u Gradačac. Tačnije radi se o ideji koju je pokrenuo gradačački

Preporod uz pomoć IVZ BiH. Prof. dr. Senadin Lavić predsjednik Preporoda se stavio na čelo projekta prenosa posmrtnih ostataka. Pojavili su se određeni problemi u pronalasku tačne mikrolokacije mezara Husein kapetana Gradaščevića na mezarju Ejjub u Istanbulu. Sačuvana je fotografija iz perioda prije Drugog svjetskog rata nišana i mezara Husein kapetana.

Zadnjih godina je urađen Urbanistički projekat trga Alije Izetbegovića, na mjestu današenjeg parkinga ispod utvrde. Centralni objekat budućeg trga treba da bude turbe Husein kapetana Gradaščevića, u kojeg bi se prenijeli njegovi posmrtni ostaci.

Mezar Husein kapetana Gradaščevića u Istanbulu

Lokalitet na kojem se planira
izgraditi turbe Husein kapetana Gradaščevića

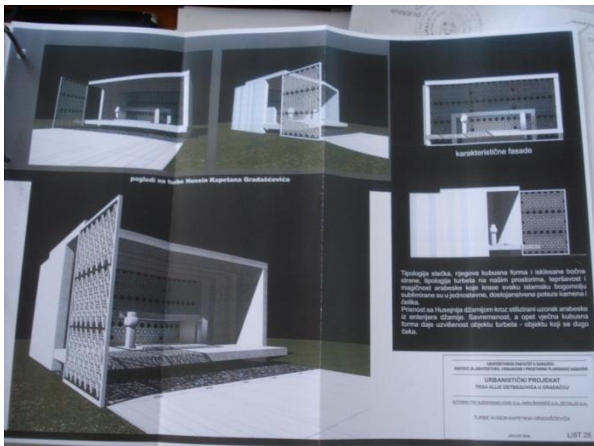
Prema Urbanističkom projektu trga Alije Izetbegovića u Gradačcu, u planirane objekte i sadržaje predviđeno je formiranje cjelina koje se međusobno prožimaju i nadopunjuju. Okosnicu svih dešavanja na gradskom trgu čini početak šetnice prema kapi-kuli tvrđave Husein kapetana Gradaščevića i slobodni prostor trga definisan novim objektima trgovačko zanatskog i poslovnog sadržaja. Urbanističkim rješenjem centra Gradačca ostvarena je jedinstvena pješačka zona koja počinje sa Hadžiefendijinom i završava u gradskom parku, a raznolikost pješačkih tokova postignuta je smjenama urbanih i pejzažnih cjelina.

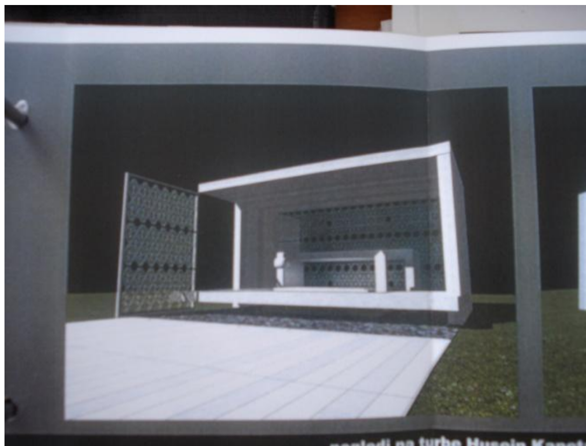
Turbe Husein kapetana Gradaščevića i prostor mezarja

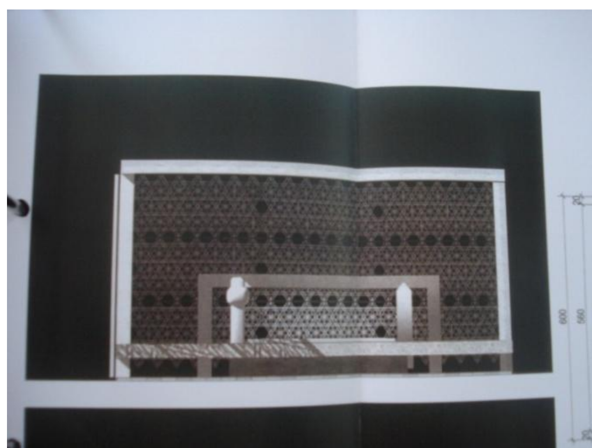
Oblikovanje turbeta, odnosno njegov arhitektonski izraz turbeta mijenja se od npr. Sultanskog turbeta u Istanbulu ili Begovog u sklopu harema Begove džamije u Sarajevu, preko otvorenog potkupolnog na Alifakovcu ili u haremu Alipašine džamije u Sarajevu do zatvorenog turbeta natkrivenog četverovodnim krovom kakvo je građeno na Bistriku. Svaki oblikovani izraz rezultat je ne samo tradicije već i duha vremena u kojem se turbe gradi. Stoga je savremenost ne samo poželjna već i obavezna. Isto tako je bitno u savremenosti ne gubiti iz vida bit i sam cilj građenja ovih objekata.

Podizanje turbeta treba da popravi grešku učinjenu prije mnogo desetljeća kada je Husein kapetan Gradaščević, prognan i sahranjen daleko od svog doma. Vremena su se promijenila ali ideja o njegovom vječnom počivalištu u rodnom Gradačcu.

Tipologija stećaka, njegova kubusna forma i isklesane bočne strane, tipologija turbeta na našim prostorima, lepršavost i magičnost arabeske koje krase svaku islamsku bogomolju, sublimirane su u jednostavne, dostojanstvene poteze kamena i čelika. Prisnost sa Husejnijom džamijom ogleda se kroz stilizirani uzorak arabeske iz enterijera džamije.

Arhitektonsko rješenje Turbe Husein kapetana Gradaščevića prema Urbanističkom projektu trga Alije Izetbegovića u Gradačcu

Prof. dr. Vjekoslava Sanković-Simičić, dipl. ing. arh. u knjizi Revitalizacija graditeljske baštine- Integracija staro-novo, piše: *Rabiti predložak, doslovno znači konstantno degradirati vrijednosti baštine, ne samo u oblikovnom već i u kulturnom, historijskom i upotrebnom smislu, jer primjena starih arhitektonsko-urbanističkih matrica dispozicionih rješenja formi i proporcija često ne može zadovoljiti potrebe suvremenog čovjeka, njegov način života i djelovanja. S obzirom da je naša svijest o vrijednostima starog naslijeđenog evoluirala i da u tehničke mogućnosti otvorile nova područja djelovanja, takav način izgradnje u 20 (21) stoljeće, u historijskim područja smatrati nedopustivim.*

Opredjeljenje za psuedostilske oblike u provedbi interpolitanja novih struktura u povijesno tkivo, u želji da se tako ostvari sklad u prostoru, smatra se temeljnom pogreškom. Ona ima dalekosežne posljedice za očuvanje i isticanje autentičnih vrijednosti.

Prošlost za nas ne treba biti leksikon iz kojeg se mogu birati oblici, kako to kaže Sigfried Giedon. Prihvaćajući ovaj Gideonov stav želi se naglasti da se ne odobrava puko imitiranje repertoara historijskig elemenata, ali da se u biti podržava Fosijanova konstatacija da stvorene forme nikada ne umiru, nego se umrtvljuju i ponovo oživljavaju u svoj svojoj punoći i blistavosti. Stoga u odnosu prema prošlosti treba tražiti izvor snage za dalje stvaranje, ne kroz imitaciju, nego kroz djelovanje trajnih uticaja koji ostvaruju kontinuitet. Vraćati se u prošlost i oponašati stare stilove znači svjesno sputavati napredak i pokazivati sadašnjim i budućim generacijama da nismo shvatili vrijednosti i bit baštine i neminovost evolucije. Iz tih razloga treba se boriti da naove strukture u historijskim područjima odražavaju naše savremeno doba kako u tehničkom i organizacionom smislu tako i u estetskom smislu, jer ćemo jedino na taj način moći u cjelosti istaknuti vrijednosti baštine i dati doprinos razvoju arhitekture uopće. K tomu ne smijemo zaboraviti da se u djelima stvaralaca našeg doba spajaju prošlost, sadašnjost i budućnost u nerazdjeljivoj cjelosti čovječije sudbine (Sigfried Giedeon).

Centralna zgrada muzeja

U samom središtu utvrde Gradačac nalazi se veća zgrada koja je doskora služila kao Gimnazija. Zgrada ima veće dimenzije, prizemlje, dva sprata, podrum i dograđeni mokri čvor. Prije par godina je srušena zgrada fiskulturne sale koja je bila dograđena za potrebe Gimnazije. Trenutno je zgrada napuštena i prepuštena propadanju.

Centralna zgrada budućeg muzeja

Ova zgrada je jedna od prvih građevina koje je uradila austrougarska uprava u gradu Gradačcu. Izgrađena je 1888. godine i imala je samo jedan sprat. Drugi sprat je dograđen 1956.

godine za potrebe gradačačke gimnazije. Bila je namijenjena za administraciju, prije svega sud, poresku upravu i gruntovnicu sa katastrom. Iza je bio dograđen i zatvor.

Po napuštanju gimnazije napuštena zgrada se planirala koristiti za razne potrebe između ostalog i za medresu. Od svega se odustalo i sada je bez namjene. Svojim ukupnim karakteristikama: stara 122 godine, arhitektura, značajan prostor, položaj u središtu utvrde, državno vlasništvo, nudi izvanredne mogućnosti za pretvaranje u centralnu zgradu većeg muzeja sa nizom muzejskih i kulturnih sadržaja.

Trenutno stanje unutrašnjosti zgrade budućeg muzeja

Muzejska građa iz Drugog svjetskog rata

OD 1947.godine Muzej istočne Bosne u Tuzli je puno pažnje posvetio skupljanju građe koja govori o NOB-u i revoluciji na području sjeveroistočne i istočne Bosne. Ta građa (dokumenti, fotografije, predmeti...) je smještena u posebno odjeljenje Muzej istočne Bosne.

Muzejska građa II korpusa ARBiH i pojedinih brigada

Od kraja rata 1995.godine jako je izražen problem kvalitetnog zbrinjavanja i stavljanja u funkciju ukupnog naslijeđa koje je imao Drugi korpus Armije BiH, pojedine brigade i druge jedinice. Bilo je više pokušaja tog zbrinjavanja, npr. u Muzeju istočne Bosne u Tuzli, ali nije ništa urađeno. Tako da je ukupno naslijeđe pa i muzejsko Drugog korpusa i njegovih brigada prepušteno stradanju i zaboravu.

Sljedbenik Drugog korpusa pa i cijele Armije BiH je Drugi pješadijski (rendžerski) puk oružanih snaga BiH. Središte ovog puka je na Dubravama kod Tuzle.

Koliko je poznato spomen soba Drugog korpusa sa brojnim naslijeđem i eksponatima se sada nalazi u vlasništvu navedenog puka. Radi se o velikom broju dokumenata, predmeta, fotografija i drugog muzejskog materijala. Ova spomen soba nije sređena i nije dostupna zainteresovanim za posjetu.

Arhivska građa Drugog korpusa je u centralnom depou oružanih snaga BiH u Sarajevu.

U kasarni Dubrave, tj. Drugom pješadijskom puku nalaze se brojni drugi potencijalni muzejski eksponati i oprema koji mogu biti iskorišteni u budućem muzeju. Radi se o: topu koji je ispalio granatu kada je stradala tuzlanska mladost 25. maja 1995.godine, o tenku T-55, drvene barake...

Drugi pješadijski puk može trebovati i biti vlasnik brojnih muzejskih eksponata iz viška naoružanja oružanih snaga BiH, čija je podjela u toku.

Vojni park

Široki prostori unutar utvrde Gradačac su idealni za smještaj većeg vojnog parka sa desetinama eskponata. Tu se može smjestiti veći broj teškog naoružanja koje govori o odbrani Bosne i Hercegovine, tenkova, haubica, topova, kao i veliki broj drugih eksponata.

U okviru ovog vojnog parka mogu ući eksponati starih osmanskih topova, koji se nalaze oko kule Husein kapetana.

Moguće je naći i neke eksponate artiljerijskih oružja iz Drugog svjetskog rata (neki se nalaze u kasarni na Dubravama kod Tuzle).

Pored već spomenutog oklopnog voza vojni park bi trebao da sadrži ostatke teškog naoružanja koje je osvojila Armija BiH, kao što su:

Tenk - Ratni naziv SULTAN, T-55 koji je zarobljen u julu mjesecu 1992. godine uz pomoć Sprečanskog bataljona. Tenk je osposobljen za ratnu aktivnost i koristio je borcima AR BiH u toku odbrane grada.

2 Tenka T 34 koji su u mjesecu augustu 1992. zarobljeni prilikom akcije oslobađanja okupiranog teritorija Gradačca i njegove okoline.

Tenk – ratni naziv KEMURA – koji je zarobljen tokom vojnih operacija u toku 1993.godine.

Također, moguće je u vojni park smjestiti i brojno drugo teško naoružanje iz zadnjeg odbrambeno-oslobodilačkog rata (oklopna, artiljerijska sredstva itd.)

Ostali sadržaji:

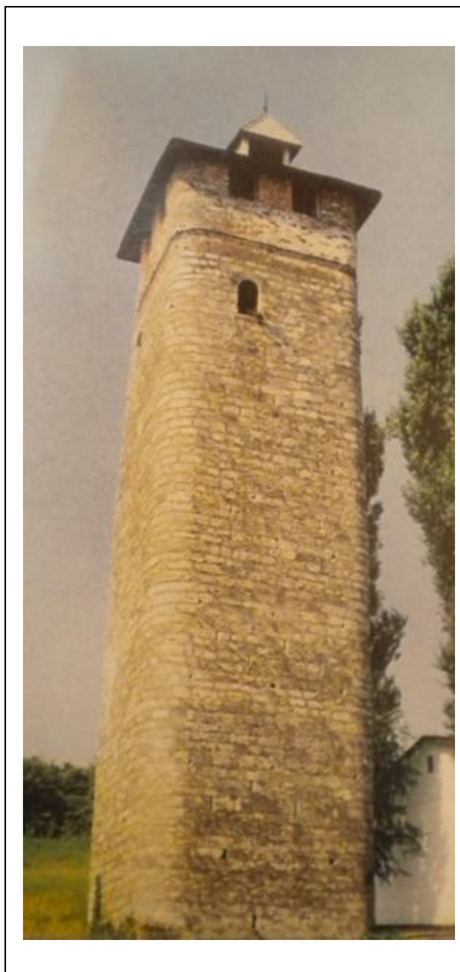
Arheološki park Ič-kala

U najvišem jugozapadnom dijelu utvrde Gradačac, nalaze se zatrpani sadržaji koji imaju arheološki karakter. Vjerovatno je na tom mjestu bilo jezgro srednjovjekovne utvrde Gračac, koja se spominje 1461.godine. U starijem osmanskom periodu tu je postojala osmanska utvrda „Kala“, koja je vremenom i razvojem utvrde postala unutrašnja utvrda („Ič kala“).

Ovaj prostor je jako zanimljiv za arheološka istraživanja pošto bi se sigurno na tom mjestu našlo dosta arheoloških artefekata. Otkrile bi se vjerovatno najstarije kule i bedemi utvrde, podzemni hodnici i dr.

Sahat kula

Husein kapetan Gradaščević je prije nego što je sagradio džamiju koja je dobila ime Husejnija, sagradio Sahat kulu, 1824. godine. Sahat kula se nalazi unutar kompleksa starog grada. Radi se o najmlađoj sahat kuli iz osmanskog perioda. Visoka je 35 m. O izgradnji te kule još uvijek postoji očuvan natpis na arapskom jeziku, čiji prijevod glasi: *„Osnivač objekta je Husein kapetan, sin Osman-kapetana, kapetan Gradačačke tvrđave. Godina 1240 (1824).“*

Sahat kula je bila aktivna od njene gradnje sve do 1942.godine. Posljednji čovjek koji se o njoj brinuo je Ahmed Ahmedović, i njegov sin Ibrahim. Rad sahat kule je obnovljen 1948.godine te je otkucavao vrijeme tzv. ala turka, tj. pri zalasku sunca otkucavao je 12 puta u vrijeme akšama. Sahat kula je radila sve do 1953.godine, od kada je prestala biti aktivna sve do danas.

Kao što je kula kapetana u Gradačcu građena od opeke, te isti materijal korišten u bedemima, tako je i završni dio sahat kule zidan ciglom. Cigla je upotrebljavana i kod gradnje džamije Husejnije, što je za kraj 19. stoljeća jedinstven slučaj u Bosni i Hercegovini. Cigla za gradnju je dobavljana iz Slavonije, a uticaj načina zidanja ciglom (a ne kamenom, jer su Osmanlije ciglu koristile samo za izgradnju svodova i kupola), moguće je objasniti bliskim susjedstvom sa Austrijom i njenim kulturnim uticajima.

Sahat kula u Gradačcu posjeduje jednu zanimljivost jer se prilikom njene izgradnje. Radi se o tome da su tri ivice ovog objekta zaobljene, dok je četvrta oštrog ruba. Na svakoj strani pri vrhu nalaze se dva prozora, a nešto niže po jedan.

Sahat kula je ugrožena jer je usljed posljedica slijeganja tla, nagnuta prema zapadnoj strani.

U drugoj polovini 20. stoljeća, pristupilo se aktivnosti zaštite od strane Zavoda za zaštitu spomenika kulture iz Sarajeva, da se zaustavi povećanje nagiba sahat kule. Preduzete mjere za sprečavanje nagiba sahat kule, su imale pozitivni efekat, te je daljnje povećanje nagiba zaustavljeno.

Zgrada Biblioteke i Radio stanice

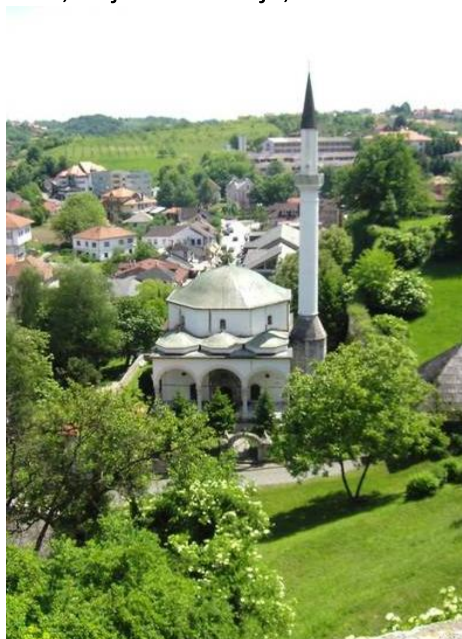
Ova zgrada je napravljena u zadnjoj deceniji 19. Stoljeća, za potrebe austrougarske administracije. Prvobitno je u njoj bilo smješteno načelstvo i uprava kotara Gradačac. I ova zgrada ima značajne dimenzije, prizemlje i sprat.

Sada je u njoj smještena Gradska biblioteka Alija Isaković, i Radio stanica Gradačac.

Džamija Husejnija

Graditeljska cjelina Husejnije (Husein-kapetana Gradaščevića) džamije sastoji se od: ulaznih kapija, harema sa nišanima, objekta džamije, abdesthane i biblioteke.

Džamija pripada tipu centralne potkupolne džamije sa trijemom koji je natkriven sa tri male kupole, što predstavlja vrlo čest tip džamije na prostorima Osmanskog carstva. Spoljne dimenzije džamije (uključujući sofe) iznose 18,59 x 13,90 metara. Džamija je zidana kamenom krečnjakom i, prema podacima iz *Kartona objekta Zavoda za zaštitu spomenika BiH,* debljina zidova na nekim mjestima (nije precizirano kojim) iznosi i 1,80 metara.

Radi se o posljednjoj potkupolnoj klasičnoj osmanskoj džamiji izgrađenoj prije 1878. godine u Bosni i Hercegovini.

Biblioteka Fadil paše Šerifovića

Biblioteka Fadil paše Šerifovića ili Kutabhana je sagrađena tokom 19. stoljeća, tačnije 1839.godine. Vakif (dobrotvor) čijom je zaslugom osnovana biblioteka bio je Sejid Muhamed Fadil paša Šerifović, o čemu svjedoči tarih veličine 80x30 cm, uklesan na kamenoj ploči, koji se nalazi na biblioteci. Prijevod natpisa glasi: „Događa se što allah hoće. Dobrotvor ove kutabhane je Sejid Muhamed Fadil paša Šerifović. Neka mu Allah poveća njegov ugled i čast na oba svijeta. Alahu se utječemo. Amin. Godine 1225 (1839-1840).“

Biblioteka je radila preko 50 godina. Zatvorena je kada više nije imao ko da se brine za nju. Sejid Muhamed Fadil paša Šerifović je bio obrazovan i učen čovjek, pjesnik i epigrafičar. Biblioteka je u svom knjižnom fondu imala veliki broj knjiga, a za jednu od njih se pretpostavlja da je autorstvo Murat kapetana, koji je kao i svi članovi kapetanske porodice bio veliki ljubitelj pisane riječi. Gradačac je drugi grad koji je, poslije Sarajeva, imao namjenski izgrađenu zgradu za biblioteku.

Biblioteka je imala stalnog bibliotekara, a imala je i svoj vakuf.

Prva zgrada biblioteke je bila veličine 6x6 metara, i ranije je imala kupolasti krov, koji je kasnije usljed požara promijenjen.

Medresa Muradija

Medresa Muradija je izgrađena između 1812. i 1821. godine za vrijeme Murat kapetana. Po njemu je dobila ime Muradija. Radila je sve do početka Prvog svjetskog rata. Poslije je u njoj bio smješten mekteb i Imamat džemata Gradačac.

U prizemlju ove medrese kasnije je bilo smješteno Muslimansko kulturno-prosvjetno i potporno društvo Hamijet, a zatim i Dom kulture i biblioteka.

Stara bosanska kuća Gradaščevića

Neposredno sa zapadne strane utvrde Gradačac nalazi se stara bosanska kuća Gradaščevića. Radi se o reprezentativnom primjerku tradicionalne narodne bosanske begovske arhitekture. Izgrađena je u 18. stoljeću i svojim spoljašnjim izgledom i unutrašnjim enterijerom mogla bi značajno obogatiti raznovrsnost sadržaja budućeg muzeja. Zgrada ima dva sprata (kata), značajnih dimenzija i prekrasno uređene unutrašnjosti. Brojne su prostorije sa različitom namjenom i prava je riznica tradicionalnog bosanskog enterijera.

Park sa bistama

Neposredno ispod utvrde prema čaršijskoj ili centralnoj ulici nalazi se lijepo uređen Gradski park. Među sadržajima ovog parka treba spomenuti i nekoliko bista poznatih ličnosti sa gradačačkog prostora iz Drugog svjetskog rata.

Prije zadnjeg rata tu su se nalazile tri biste: književnika Hasana Kikića, Stjepana Šibera (1908-1941), i narodnog heroja Pere Bosića (1921-1945). Sada postoje biste Hasana Kikića, Josipa Šibera (oštećena od gelera), a biste Pere Bosića na postolju nema.

Hasan Kikić – Pero Bosić – Josip Šiber

Spomenik iz Drugog svjetskog rata u utvrdi

U utvrdi starog grada u Gradačcu nalazi se spomenik koji podsjeća na žrtve iz Drugog svjetskog rata. Spomenik je izrađen u formi spomen ploče na čijem se centralnom dijelu nalaze imena žrtava urezana na mermernoj ploči. Spomenik je postavljen 1952.godine.

Spomen obilježje djeci žrtava rata Gradačca

Prije nekoliko godina je između starog kina i OŠ izgrađeno Spomen obilježje djeci žrtava rata Gradačca, koje se može uklopiti uz ostale sadržaje, kao jedan od sadržaja budućeg muzeja.

Džamija Fethija

Iz arhivskih dokumenata je poznato da je unutar tvrđave bila Sultan Fatih Mehmed-hanova džamija. Građena je svakako prije 1711. godine, što odgovara historijskim činjenicama, iako nosi ime Mehmeda-el Fatiha. Napuštena je 1878. godine, jer su austrougarska vlast i vojska zatvorile kapije grada.

Austrougarska vojska, kojoj džamija nije bila potrebna, počela je raznositi prvo drvene, a zatim i kamene dijelove. Izgleda da je kamen sa ove džamije služio i za gradnju Reuf-begove (Nove gradske) džamije, te pravoslavne (1887) i katoličke (1889) crkve u Gradačcu.

Već 1892. godine kotarske vlasti su srušile džamiju, a 1908. godine hafiz Mustafa ef. Imamović izjavljuje da «*danas na mjestu gdje je džamija postojala ni jednog kamena, već se samo na glavnom zidu oko grada vide znakovi , da je na tom mjestu jedna zgrada bila*». Džamija je bila mala i služila je za tvrđavsku posadu i džemat u mahali pored tvrđave. Bila je građena od kamena, a imala je drveni krov i munaru.

Danas stanovnici Gradačca ne znaju gdje se džamija nalazila, ali se iz jednog dokumenta vidi da je bila negdje sa unutrašnje strane bedema i da je bila na državnom zemljištu još od osmanskog perioda.

Budući kulturni centar u Gradačcu

Na mjestu sarog kina odmah uz sadržaje budućeg muzeja predviđa se izgradanj zgrade kulturnog centra. Ova zgrada sa multifunkcionalnom salom se također, može uklopiti u ponudu mogućis sadžaja i aktivnosti muzeja.

Hadžiefendijin mezar

U neposrednoj blizni džamije Husejnije i u uglu budućeg trga Alije Izetbegovića se od 19. Stoljeća nalazi poznati Hadžiefendijin mezar. Radi se o poznatoj ličnosti historije Gradačca, a u regulaciji budućeg trga Alije Izetbegovića je predviđeno uređenje navedenog mezara.

Mogući sadržaji

Pored prethodno navedenih jasno definisanih i postojećih sadržaja budućeg muzeja, a koji govore o višestoljetnoj odbrani Bosne i Hercegovine, budući muzej odbrane Bosne i Hercegovine može sadržavati i nove sadržaje na tu temu.

Umjetničko obilježje „o borbi za Bosnu i Hercegovinu"

Moguće je nekim novim autorskim umjetničkim obilježjem ukazati na univerzalne vrijednosti borbe za Bosnu i Hercegovinu kroz stoljeća. To obilježje se može skladno ukomponovati u ukupne sadržaje budućeg muzeja.

Spomen obilježje „Kapija Bosne“

U središtu grada, njegovom kulturno-historijskom jezgru je moguće izgraditi jedno spomen obilježje koje bi govorilo o višestoljetnom značaju Gradačca u odbrani Bosne. Ovo obilježje bi se uradilo posebnim projektom a na temu „Kapija Bosne“.

Zidna dekoracija Ismeta Mujezinovića (hotel Bristol Tuzla)

S obzirom da je prilikom nedavnog rušenja tuzlanskog hotela Bristol postavljeno pitanje zaštite zidne dekoracije, a kasnije i njene krajnje destinacije, može se predložiti smještanje zidne dekoracije u prostore budućeg muzeja u Gradačcu.

Naime, slika je autorsko djelo akademskog umjetnika Ismeta Mujezinovića, a nalazila se u restoranu hotela Bristol u Tuzli. Na njoj je predstavljeno nekoliko ljudskih i životinjskih figuralnih predstava, a o njenoj umjetničkoj vrijednosti poznavatelj lika i djela Ismeta Mujezinovića, prof.dr. na Likovnoj akademiji u Sarajevu, Ibrahim Krzović se veoma pozitivno izrazio.

Drugi sadržaji koji kroz razne forme i medije govore o odbrani BiH

U sklopu budućeg muzeja je moguće ukompnovati i druge različite sadržaje koji kroz razne forme i medije govore o odbrani Bosne i Hercegovine.

VIII Situacija i sadržaji muzeja

IX Dosadašnje aktivnosti oko osnivanja muzeja

Definisanje inicijative, podrška Općinskog vijeća, lokalne uprave i boračkih organizacija, dogovor i ugovor sa Zavodom za zaštitu i korištenje kulturno historijskog i prirodnog naslijeđa Tuzlanskog kantona, Istraživanje, prikupljanje i analiza dokumentacije, Nekoliko javnih rasprava, Sistematizacija dokumentacije i izrada Elaborata o osnivanju muzeja, Usvajanje Elaborata o osnivanju muzeja, Stručna podrška u izradi glavnog projekta i procesu zaživljavanja Muzeja...

U programu rada za 2010.godinu Općinske službe za boračko-invalidsku zaštitu Gradačac, jedna od predviđenih aktivnosti je podrška općine i boračkih organizacija u izradi Elaborata „Muzej odbrane Bosne i Hercegovine u Gradačcu“

Općinskim sredstvima je predviđena i podrška za izradu Elaborata „Muzej odbrane Bosne i Hercegovine u Gradačcu“

Tokom 2009.godine predstavnici koordinacionog tijela boračkih organizacija Općine Gradačac kontaktirali sa predstavnicima Zavoda za zaštitu i korištenje kulturno-historijskog naslijeđa Tuzlanskog kantona u vezi potrebe ozbiljnijeg pristupa sagledavanju problematike zaštite naslijeđa iz odbrambeno-oslobodilačkog rata a koje se nalazi na području općine Gradačac. Prije svega tu se misli na ozbiljno ugrožene vrijednosti oklopnog voza i njegovu stalnu devastaciju. Pokrenute su neke aktivnosti oko mogućnosti njegovog zbrinjavanja kroz formu muzeja.

Kroz stalne kontake i radne sastanke boračkih organizacija i Zavoda postepeno se kristalisala ideja i potreba zbrinjavanja ukupnog naslijeđa Gradačca i okoline a koje govori o višestoljetnoj borbi za opstojnost i odbrani Bosne i Hercegovine kroz specijaliziranu ustanovu, odnosno muzej. Sagledavanjem stanja naslijeđa i drugih mogućnosti infrastrukture Gradačca, a posebno utvrde Gradačac, iskristalisala se ideja da postoje realni osnovi da se priđe stručnom i naučnom istraživanju eventualnog osnivanja muzeja odbrane Bosne i Hercegovine u Gradačcu.

Predstavnici Zavoda ovakvu ideju već kulturnoj i drugoj javnosti Gradačca prezentuju u augustu mjesecu 2009. na tribini BZK Preporod Gradačac.

Tokom ljeta 2009. godine predstavnici koordinacionog tijela boračkih organizacija Gradačac, predstavnici Zavoda za zaštitu i korištenje kulturno-historijskog naslijeđa Tuzlanskog kantona i predstavnici Općinske službe za boračko-invalidsku zaštitu Gradačac, su dogovorili da se krene u aktivnosti oko stručne podrške u pripremama osnivanja Muzeja odbrane Bosne i Hercegovine u Gradačcu. Na osnovu ove inicijative Općinsko vijeće Gradačac je na svojoj sjednici održanoj 29.12.2009.godine donijelo Odluku o davanju saglasnosti općinskom načelniku za potpisivanje protokola o saradnji za Zavodom za zaštitu i korištenje kulturno-historijskog naslijeđa Tuzlanskog kantona. Njime se predviđa izrada Elaborata o osnivanju muzeja, a da se sredstva za njega obezbijede u budžetu općine Gradačac za 2010.godinu.

Na osnovu navedenog 25. 05.2010.godine je u Gradačcu potpisan „Protokol o saradnji između općine Gradačac i Zavoda za zaštitu i korištenje kulturno-historijskog naslijeđa Tuzlanskog kantona“. Ovim protokolom definisana je saradnja između Općine i Zavoda na izradi „Elaborata o opravdanosti osnivanja muzeja odbrane Bosne i Hercegovine u Gradačcu“. Zavod je bio dužan da pristupi izradi Elaborata o tom muzeju u saradnji sa Koordinacionim tijelom boračkih organizacija Gradačac.

Nakon tog protokola je 03.06.2010.godine između Koordinacionog tijela boračkih organizacija općine Gradačac i Zavoda za zaštitu i korištenje kulturno-historijskog naslijeđa Tuzlanskog kantona potpisan ugovor o izradi Elaborata o opravdanosti osnivanja muzeja odbrane Bosne i Hercegovine u Gradačcu.

Zavod je odmah izvršio kraću prezentaciju nacrta i sadržaja Elaborata o opravdanosti osnivanja muzeja odbrane Bosne i Hercegovine u Gradačcu, pred predstavnicima Koordinacionog tijela boračkih organizacija općine Gradačac.

Naredne mjesece stručna ekipa Zavoda za zaštitu i korištenje kulturno-historijskog naslijeđa Tuzlanskog kantona u sastavu: Direktor Zavoda, Benjamin Bajrektarević, prof. orijentalistike, Dr. sc. Edin Mutapčić, doc. Prodekan Pravni fakultet Tuzla, Dražen Kosec, dipl. ing arh., Zavod, Mr. sc. Rusmir Djedović, Zavod , Munisa Kovačević prof. hist., Zavod, Senad Begović, prof. hist., Zavod, je provela obimno istraživanje elemenata naslijeđa i mogućnosti njegove prezentacije kroz specijaliziranu ustanovu muzej u Gradačcu.

Krajem septembra 2010.godine (24.09.) Zavod je u okviru obilježavanja dana II Korpusa AR BiH u Gradačcu izvršio širu prezentaciju Elaborata o opravdanosti osnivanja muzeja odbrane Bosne i Hercegovine u Gradačcu. Na prezentaciji su bili prisutni predstavnici: skupštine Tuzlanskog kantona, načelnik općine Gradačac, ratnih jedinica iz Gradačca, udruženja proizašlih iz zadnjeg rata i drugih kulturnih, političkih i javnih radnika iz Gradačca.

Stručni tim Zavoda tokom istraživanja za potrebe ovog Elaborata izvršio obimno istraživanje izvora, terena i literature na tu temu, prikupio značajnu dokumentaciju i izvršio

analizu i sintezu podataka iz iste. Ostvarena je saradnja sa brojnim subjektima koji su dali odgovarajuće podatke (općinske službe, institucije kulture iz Gradačca, jedinice oružanih snaga Bosne i Hercegovine...)

Posebno ističemo saradnju sa 2. Pješadijskim rendžerskim pukom oružanih snaga BiH koji baštini tradiciju Armije BiH i II korpusa ARBiH.

Takođe, ostvarena je saradnja i konsultacije sa brojnim naučnim i stručnim radnicima iz oblasti kulture i historije Gradačca i okoline. Kulturni i naučni radnici koji su dali podršku osnivanju muzeja

1. dr. sc. Esad Karić, direktor Biblioteke
2. mr.sc. Kemal Nurkić, istraživač
3. Bego Gradaščević,
4. mr. sc. Esad Sarajlić, istraživač
5. mr. sc. Nusret ef. Kujraković, glavni imam,
6. Mirsad Djedović, prof; direktor Gimnazije,
7. mr.sc. Rajmon Imširović, Filozofski fakultet Tuzla,
8. Adnan Begović, dipl. ing. arh.
9. Elmir Tukić, prof, Ministarstvo obrazovanja nauke, kulture i sporta TK
10. Mirsad Omerčić, prof, muzejski kustos

X Osnivanje muzeja i njegove razvojne faze

Da bi se muzej osnovao neophodno je da prođe jedan duži proces idejne, stručne, društvene, političke i pravne valorizacije.

Nastanak i razvoj ideje obuhvata nastanak ideje kod pojedinih subjekata i njegov razvoj kroz određene aktivnosti i saradnju. Ova etapa traje od završetka rata (1995.godine) a naročito je aktualna zadnjih godina.

Zainteresovani subjekti se trebaju okupiti oko razvoja ideje i sagledavanja njene stručne i društvene opravdanosti. Radi se o: udruženjima koja baštine naslijeđe zadnjeg rata; udruženjima iz oblasti kulture, naslijeđa i baštine; društvene i političke organizacije općine; nadležne ustanove kantonalnog nivoa; građani itd. Navedeni subjekti su tokom zadnje dvije godine ostvarili značajnu koordinaciju u razvoju ideje.

Odluka i izrada elaborata artikuliše razvoj ideje o osnivanju muzeja i formalno uvezuje najzainteresovanije i nadležne subjekte za ovu ideju. Tokom maja i juna 2010.godine su donesene neophodne odluke za izradu elaborata. A u periodu jun-oktobar 2010.godine su urađeni svi neophodni poslovi za izradu stručnog elaborata o opravdanosti osnivanja muzeja odbrane Bosne i Hercegovine u Gradačcu. U toku su završne stručno-naučne konsultacije u vezi elaborata.

Usvajanje elaborata Nakon završetka stručnog elaborata potrebno je izvršiti sve društvene političke i pravne pripreme za njegovo usvajanje. Ovaj posao uraditi u periodu novembar-decembar 2010.godine. Poslije usvajanja Elaborata neophodno je izvršiti društveno-političku koordinaciju zainteresovanih osnivača oko pripreme samog osnivanja muzeja.

Odluka o osnivanju muzeja Nakon postizanja dogovora zainteresovanih subjekata, kao osnivača muzeja potrebno je izvršiti pravne pripreme i na odgovarajući način donijeti odluku

osnivanju muzeja. Ovo treba ostvariti prvih mjeseci 2011.godine. Moguće je osnivanje muzeja izvršiti kroz instituciju „Muzej u osnivanju“.

Zaživljavanje jezgra muzeja Nakon svega navedenog negdje tokom 2011.godine je moguće prići organizacionim , tehničkim i stručnim poslovima zaživljavanja neophodnog jezgra budućeg muzeja.

Razvojne faze muzeja

I Faza: jezgro muzeja

Centralna zgrada (privođenje namjeni prizemlja), direktor i jedan kustos

II Faza:

Zaokruživanje osnovnog fonda muzejskog materijala, jedna stalna postavka, nabavka jezgra vojnog parka, muzejska djelatnost.

III Faza:

Privođenje namjeni cjelokupne centralne zgrade, širenje muzejskog fonda, zaokruživanje vojnog parka, muzejska djelatnost, zaokruživanje većine sadržaja u cjelinu i stavljanje u muzejsku funkciju, pojedini projekti zaštite i korištenja naslijeđa.

IV Faza

Muzejska djelatnost, širenje muzejskog fonda i vojnog parka, pojedini projekti zaštite i korišenja naslijeđa, eventualno izmještenje oklopnog voza,

V Faza

Muzejska djelatnost, širenje muzejskog fonda i vojnog parka, pojedini projekti zaštite i korišenja naslijeđa, eventualna obnova džamije Fethije itd.

XI Struktura muzeja

U budućem zaživljavanju muzeja svakako će prvih godina Muzej odbrane Bosne i Hercegovine u Gradačcu imati formirano samo nužno jezgro, kako infrastrukture i eksponata tako i stručnih kadrova. Prema tome muzej će prvih godina funkcionisati kao jedna cjelina koja zadovoljava neophodne kriterijume za odgovarajući rad muzeja. Tek razvojem muzeja u perspektivi doći će do formiranja složenije strukture muzeja koja će se ogledati kroz odgovarajuća odjeljenja, zbirke, galerije itd.

Sukladno tome će se razvijati i kadrovska struktura i popunjavati odgovarajućim kustosima za pojedine djelatnosti i odjeljenja muzeja.

XII Neophodna finansijska sredstva za zaživaljanje muzeja

Za osnovno finansiranje rada muzeja u smislu plata i naknada radnicima po pravilniku o radu predviđa se 3 radnika sa VSS i 1 radnik sa SSS za koje će ukupno biti potrebno oko 75.000 KM. Materijalni troškovi rada muzeja predviđa se oko 40000 KM. Neophodan budžet za rad Muzeja je godišnje iznos u visini od 120.000 KM.

XIII Osnivači muzeja

Za pravno-formalno osnivanje muzeja nužno je tokom priprema osnivanja definisati subjekte koji će biti osnivači muzeja. Analizom zakonske regulative iz oblasti muzejske

djelatnosti iskristalisale su se tri varijante mogućih osnivača ovog muzeja. Radi se o sljedećim varijantama:

1. **Organi lokalne uprave**

   U prvoj varijanti mogućih osnivača muzeja odbrane Bosne i Hercegovine u Gradačcu su svakako odgovarajući organi lokalne uprave, misli se na Općinu Gradačac i Tuzlanski kanton. U okviru ove varijante moguće su tri varijante:

   a) Osnivač Muzeja je općina Gradačac, odnosno Općinsko vijeće Gradačac.
   b) Osnivač Muzeja je Tuzlanski kanton, odnosno Skupština Tuzlanskog kantona.
   c) Osnivač Muzeja su zajednički Općinsko vijeće Gradačac i Skupština Tuzlanskog kantona, uz regulisanje međusobnih odnosa putem ugovora.

2. **Odjeljenje postojeće J.U. Muzej istočne Bosne**

   Za sada kao jedini muzej koji je osnovan prema Zakonu i pravilima osnivanja na području Tuzlanskog kantona je Muzej istočne Bosne u Tuzli. Pravno formalno u okviru ovog muzeja je moguće postojanje jednog njegovog odjeljenja u Gradačcu koji bi se tematski odnosio na odbranu Bosne i Hercegovine.

3. **Organi lokalne uprave sa nadležnom komandom Vojske Bosne i Hercegovine**

   U ovoj trećoj varijanti bi neko od rješenja iz prve varijante bilo osnova za prve godine rada muzeja, a u narednom periodu bi se kroz ugovorne odnose sa vojskom Bosne i Hercegovine, dogovorio eventualni Odjeljenja muzeja Armije BiH, u prostore utvrde Gradačca.

XIV Zaključak

Sveobuhvatna istraživanje i analiza ukupnog naslijeđa grada Gradačca i okoline nedvosmisleno ukazuje na izvanredno bogatstvo i raznovrsnost brojnih elemenata naslijeđa, a koji govore o višestoljetnoj borbi za opstojnost ne samo Gradačca i sjeveroistočne Bosne, već i države Bosne i Hercegovine.

Utvrđeno je i da na području grada Gradačca, a osobito u utvrdi Gradačac postoji neophodna infrastruktura koja pruža zadovoljavajući osnov za zaštitu i prezentovanje navedenog naslijeđa kroz specijaliziranu ustanovu – Muzej.

Također, postoji zadovoljavajuća pravna i društvena osnova za osnivanje i zaživaljvanje Muzeja u Gradačcu.

Na osnovu svega navedenog u Elaboratu, sasvim je utemeljena akcija za osnivanje Muzeja u Gradačcu, u utvrdi i oko nje, koji bi govorio o višestoljetnoj borbi za opstojnost Bosne i Hercegovine , a koji bi se najedekvatnije nazvao „Muzej odbrane Bosne i Hercegovine u Gradačcu“.

XV Izvori i literatura

Izvori

1. Zakon o muzejskoj djelatnosti Tuzlanskog kantona, Službene novine Tuzlanskog kantona, 10/02.
2. Zakon o kulturi, Službene novine Tuzlansko-podrinjskog kantona, br, 7/97.
3. Pravilnik za osnivanje i rad muzeja, Službene novine Tuzlanskog kantona, 31.12.2009.
4. Stari grad Gradačac sa Gradaščevića kulom, historijsko područje, Komisija za očuvanje nacionalnih spomenika, Odluka o proglašenju nacionalnog spomenika, Službeni glasnik br.85/05.
5. Husejnija džamija, graditeljska cjelina, Husejnija (Husein-kapetana Gradaščevića džamija) u Gradačcu, Komisija za očuvanje nacionalnih spomenika, Odluka o proglašenju nacionalnog spomenika, Službeni glasnik br.84/05
6. Urbanistički plan Gradačac, izmjene i dopune plana, 2020.godina
7. Regulacioni plan “Centar”, Zavod za urbanizam i prostorno planiranje Zeničko-Dobojskog kantona
8. Urbanistički projekat Trga Alije Izetbegovića, Arhitektonski fakultet Sarajevo, Institut za arhitekturu, urbanizam i prostorno planiranje 2009.
9. Haris Bradić i Adnan Begović, OBRAZLOŽENJE IDEJE I IDEJNI PROJEKAT SPOMEN OBILJEŽJA ŠEHIDIMA, PALIM BORCIMA I CIVILNIM ŽRTVAMA RATA 1992. – 1995. GOD. OPĆINE GRADAČAC

10. Jedinstvena organizacija boraca unija veteran općine Gradačac, Dopis br. 27-06-01/10 od 27.06.2010.g. Zavodu za zaštitu kulturno-historijskog i prirodnog naslijeđa Tuzlanskog kantona.
11. Razni planovi i karte.
12. Dokumentacija Zavoda za zaštitu i korištenje kulturno-historijskog i prirodnog naslijeđa Tuzlanskog kantona
13. Terenska istraživanja Gradačca i okoline, intervjui i konsultacije sa kulturnim i društvenim radnicima Gradačca
14. Google earth, satelitski snimci Gradačca

Literatura

1. Esad Sarajlić, Gradačac sa okolinom u prošlosti, Gradačac, 2008.
2. Esad Sarajlić, Gradčac od 1945. do 1991., Gradačac, 2003.
3. Husnija Kamberović, Husein – kapetan Gradaščević, 1802-1834. Biografija, Gradačac, 2002.
4. Germain Bazin, Museologie, Paris 1950.
5. Janet Marstine, New museum theory and practice, an introduction, Oxford 2006.
6. Kula Husein- kapetana Gradaščevića, vrijednosti i stanje poslije rata 1992-1995. Sarajevo 1999.
7. Džemal Čelić, Arhitektura Gradačca i restauratorski zahvat na kuli Husein-kapetana Gradaščevića, Naše Starine, Godišnjak Zemaljskog zavoda za zaštitu spomenika kulture i prirodnih rijetkosti Bosne i Hercegovine, II Sarajevo 1954. str. 167-173.
8. Husnija Kamberović, Sudbina džamije u gradačačkoj tvrđavi i pokušaj njene obnove 1891-1909.godine, Prilozi za orijentalnu filologiju, 49/1999, Sarajevo 2000, str. 253 – 264.
9. Uz 35. godišnjicu rada Muzeja istočne Bosne i 25 godina pokretanja časopisa, Članci i građa za kulturnu istoriju istočne Bosne, Tuzla, 1982. str. 203-208.
10. Vesna Isabegović, Položaj muzeja u Bosni i Hercegovini i njihov značaj u borbi protiv neofašizma, Neofašizam- opasnost i za kulturu u Bosni i Hercegovini, Tuzla, maj 2010. str. 48-51.
11. Sead Buljugić, Tuzlanske solane i solari, Sarajevo, 1990.
12. Esad Prolić, Restauracija i konzervacija Titovog vagona sa Oštrelja, Naše Starine, Godišnjak Zemaljskog zavoda za zaštitu spomenika kulture i prirodnih rijetkosti N.R. Bosne i Hercegovine, str. 173.-177. Sarajevo 1959.
13. Rusmir Djedović, O učešću Gračanlija u pokretu Husein-kapetana Gradaščevića, Gračanički glasnik 3, prilozi za kulturnu istoriju Gračanice i njene okoline, Gračanica maj, 1997, str. 14-20.

XVI Prilozi

PROTOKOL O SARADNJI

između

Općine Gradačac

i

Zavodom za zaštitu i korištenje kulturno-historijskog i prirodnog naslijeđa TK

Član 1.

Ovim protokolom definiše se saradnja između Općine Gradačac i JU Zavoda za zaštitu i korištenje kulturno-historijskog i prirodnog naslijeđa TK (u daljem tekstu: Zavod) na izradi „Elaborata o opravdanosti osnivanja Muzeja odbrane sjeveroistočne Bosne u Gradačcu" (u daljem tekstu: Elaborat) i aktivnostima na realizaciji istog.

Član 2.

Zavod za zaštitu i korištenje kulturno-historijskog i prirodnog naslijeđa TK će za potrebe općine Gradačac pristupiti izradi Elaborata u saradnji sa Koordinacionim tijelom boračkih organizacija Općine Gradačac prema ponuđenom Prijedlogu elemenata za dogovor o međusobnim obavezama između Zavoda kao nosioca izade Elaborata i Općine Gradačac kao naručioca Elaborata.

Član 3.

Nakon izrade i dobivene podrške Elaboratu od strane nadležnih tijela Općine i Kantona pristupit će će narednim fazama realizacije Projekta „Muzeja odbrane sjeveroistočne Bosne u Gradačcu".

Član 4.

Obaveze proistekle po potpisivanju ovog Protokola definisat će se posebnim Ugovorima kojim će se utvrditi dinamika realizacije određenih faza Elaborata, sa nosiocima aktivnosti i iznosima naknade za izvršene usluge.

Član 5.

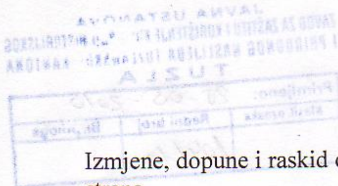
U ime Naručioca Ugovore će potpisati predstavnik Koordinacionog tijela boračkih organizacija i preuzeti obaveze proistekle iz ovog Protokola vezane za izradu Elaborata i realizaciju Projekta te ugovorene novčane obaveze prema Zavodu.

Član 6.

Sredstva potrebna za realizaciju potpisanih Ugovora obezbijediti će se u Budžetu Općine Gradačac i doznačavat će se na račun Koordinacionog tijela boračkih organizacija u okviru planiranih Kapitalnih grantova pojedincima i neprofitnim organizacijama.

Član 7.

Ovaj protokol se zaključuje na period od dvije godine.

Član 8.

Izmjene, dopune i raskid ovog Protokola o saradnji će se vršiti sporazumno između ugovornih strana.

Član 9.

Ovaj Protokol o saradnji stupa na snagu i primjenjuje se od dana potpisivanja.

Potpisano u Gradačcu, dana 25.maja 2010.godine

Direktor

Benjamin Bajraktarević

Općinski načelnik

Mr.sci Fadil Imširović

Bosna i Hercegovina
Federacija Bosne i Hercegovine
Tuzlanski kanton
OPĆINA GRADAČAC

H.K.Gradaščevića 54, 76 250 Gradačac, telefon /fax: 035-821-985 e.mail: opc.grad@bih.net.ba, www.gradacac.ba

Općinsko vijeće

Na osnovu člana 24. stav 1. tačka 12. i člana 105. Statuta općine Gradačac („Službeni glasnik općine Gradačac" br. 4/08), Općinsko vijeće na sjednici održanoj 29. 12. 2009.godine, d o n o s i

ODLUKU
o davanju saglasnosti Općinskom načelniku za potpisivanje Protokola o saradnji sa Zavodom za zaštitu i korištenje kulturno-historijskog i prirodnog nasljeđa TK

I

Daje se saglasnost Općinskom načelniku za potpisivanje Protokola sa Zavodom za zaštitu i korištenje kulturno-historijskog i prirodnog nasljeđa TK.

II

Protokol iz tačke I ove Odluke sastavni je dio ove Odluke.

III

Ovlašćuje se Općinski načelnik da u ime Općine Gradačac potpiše Protokol iz tačke I ove Odluke.

IV

Izrada Elaborata će se realizirati u saradnji sa Koordinacionim tijelom kao potpisnikom Ugovora sa Zavodom za zaštitu i korištenje kulturno-historijskog nasljeđa TK.

V

Sredstva za izradu Elaborata obezbijedit će se u Budžetu Općine Gradačac za 2010.godinu i doznačavati Koordinacionom tijelu boračkih organizacija u okviru Kapitalnih grantova pojedincima i neprofitnim organizacijama.

VI

Ova Odluka stupa na snagu danom objavljivanja u „Službenom glasniku općine Gradačac".

BOSNA I HERCEGOVINA
FEDERACIJA BOSNE I HERCEGOVINE
TUZLANSKI KANTON
OPĆINA GRADAČAC
-Općinsko vijeće

Broj:01-05-423/09
Datum: 29. 12. 2009. godine
G r a d a č a c

PREDSJEDAVAJUĆI
OPĆINSKOG VIJEĆA

dipl. el. ing. Adem Hanić

Obrazac 11-22

JEDINSTVENA ORGANIZACIJA BORACA UNIJA VETERANA OPĆINE GRADAČAC

Ul. Titova (Crvena škola) bb, 76250 Gradačac, BiH tel/ fax 035-817-137,e-mail:jobuvgradacac@hotmail.com

Broj:27-06-01/10
Gradačac,27.06.2010.godine.

JU ZAVOD ZA ZAŠTITU I KORIŠTENJE KULTURNO-HISTORIJSKOG NASLJEĐA TUZLANSKOG KANTONA
n/r Direktora

Predmet:Dopis;

Sva tri tenka se nalaze u bazi u kasarni u Bihaću.

1.TENK –Ratni naziv "Sultan"
Zarobljen na SŠC-n/m Vida

Dana 13.07.1992.godine izvršen je najžešći napad OMJ i pješadije uz snažnu podršku artiljerije iz pravca Novalića i Skugrića D. na l/o Lukavca Gornjeg i Vide I i II. Borbe su trajale čitav dan. Neprijateljski napad je zaustavljen. Nanešeni su veliki gubitci agresoru u OM snagama i ž/s. Naše snage sa borcima iz Živinica odbijaju sve napade agresora u rejonu Vide II. U ovom danu skupa sa Sprečanskim bataljonom uspjeli smo zaplijeniti prvi tenk T-55.
Jedan borac Sprečanskog odreda gađao je tenk i oštetio ga, posada je izginula, a tenk je brzo osposobljen za slijedeće borbe koje su nadolazile.
Istovremeno neprijatelj je izveo silovit napad na l/o u rejonu Ploča-Krdžića Brdo-Lipica. Bitka za Gradačac toga dana je okončana je oko 18,00 sati. U gore navedenim borbama zbog pada Jasenice i Donjih Krečana naše snage iz rejona Rajske pomjeraju se na novu liniju odbrane zbog nepovoljnog taktičkog okruženja gdje vrše odsudn odbranu. Imali smo 3 poginula i 13 ranjenih boraca.

2.TENK
Zarobljen prilikom oslobađajućih b/d **"AVRAMOVINA-CERIK"**

Obzirom da su neprijateljske snage do jula 1992.godine, okupirale veliki dio Sjevero istočne Bosne i uspostavile Koridor kroz Posavinu pravcem prema Kninskoj krajini, teritorija opštine Gradačac se nalazila u polu okruženju.

Cilj akcije je bio oslobađanje s. Cerik i Avramovine, skraćenje l/o i uspostavljanje prekinute komunikacije prema slobodnim teritorijama Brčanske opštine. Nakon dobro isplanirane akcije dana 28.08.1992.godine, združene jedinice 107.br.Gradačac i 108.br.Brčko i čete Sladna Srebrenik, otpočinju sa ofanzivnim dejstvima na s.Cerik i Avramovina.
Glavni pravac napada naše brigade bio je M.Mahala-tt 215-Đukići-Pavići Avramovina,a pomoćni Hrgovi Donji-Cerik. Glavni pravac napada 108.Brčanske brigade bio je iz zs.Seljani-s.Cerik, a pomoćni u zahvatu komunikacije Dubrave-Cerik, sa zadatkom udara agresora u bok, uništenje ž/s i MTS-a,ovladavanjem s.Cerik i spajanje sa snagama 107.brigade i čete Sladna.

Iz sastava 107.brigade učestovalo je 3.i 4.bataljon . Akcija je krenula u ranim jutarnjim satima ubacivanjem više udarnih grupa navedenih brigada,koje su postigle potpuno iznenađenje kod agresora i veoma brzo razbile prednji kraj neprijatelja na liniji Pavići Jakovice-Cerik i stvorile uslove za uvođenje rezervnih snaga. U borbama prvog dana nanešeni su veliki gubitci u ž/s i MTS-u, oslobođeno s. Cerik izvršen spoj sa jedinicama 108.Brčanske brigade i dio sela Avramovina i veliki šumski kompleks Jakovice. Početni uspjesi napada iskorišteni su uvođenjem rezervnih snaga i već narednog dana naše snage su uspostavile novu l/o:zs.Gudarevica (tt 126)-Beganovača-k. 134 (u s.Avramovini)-zs.Brdo (Mionica), na kojoj se odmah pristupilo inžinjerijskom uređenju . Za dostignute linije vodila se žestoka borba dva-do tri dana obzirom da jer agresor u nekoliko navrata pokušao da vrati izgubljene položaje.
U navedenoj akciji oslobođeno je oko 15.km.kvadratnih teritorije,ubijeno na desetine agresorskih vojnika, trideset devet mrtvih tijela je pronađeno na terenu, a ostali broj poginulih i ranjenih agresor je uspio izvuć. Pored gubitaka u ž/s neprijatelj je u bježaniji ostavio dosta naoružanja i MTS-a.
Tom prilikom su zarobljena dva tenka T-34. Jedan tenk T-34 pripao je 107. br.MHVO, a drugi 108. br. HVO. Bio je ovo drugi tenk zaplijenjen od agresora kojeg su boric tenkisti brigade veoma dobro iskoristili u slijedećim borbama kako na području Gradačca tako i na drugim ratištima.

3.TENK Ratni naziv-"Kemura"
Tire-Rajska
25.05.1993.godine Maj mjesec je karakterističan da agresor nije vršio pješadijske napade na naše l/o izuzev konstantnog dejstva iz topova "Zis", B-1 i tenkova sa distance po komunikacijama koje vode iz grada prema unutrašnjosti teritorije sa ciljom onemogućavanja kretanja naših snaga i odvijanja civilnog saobraćaja. Vršio je intenzivna izviđanja i nekoliko pokušaja ubacivanja DG u rejonima Vrdoljaka, Jasenice i Mediđe Gornje koje su blagovremeno osujećene i razbijene.
Naše snage se ojačavaju sa jednim tenkom i to T-55 koji je bio u međuprostoru između l/o u rejonu Rajske (Tirići), koji je bio oštećen u b/d 1992.godine. Isti je vrlo brzo osposobljen i stavljen u funkciju za borbena dejstva tenkovske jedinice brigade koja tada broji 3 tenka.

Presudna bitka za Gradačac.
"OKLOPNI VOZ"-Požarike

Prije na desetak dana imali smo dojavu od prislušnog centra brigade da neprijatelj priprema oklopni voz za ulazak u Gradačac.
Komanda 107.brigade izdala je naređenje da se iza naše l/o po dubini izvrši demontaža pruge,a ispred naše l/o prije je bila demontirana pruga,izvađeni pragovi za uređenje zaklona za odbranu u naseljenim mjestima Okanovići i Bjeljevini.U međuvremenu neprijatelj je koristeći vremenske prilike (magla,kiša) uspio da popravi prugu u dužini od 500. metara ispred naše l/o.
Dana 22.10.1992.godine,u ranim jutarnjim satima odpočinje jak artiljerijski i pješadijski napad naročito izražen na l/o Lukavac Gornji (Kamenik)-Hasanbašići,Vidu I i II,Požarike i Sibovac.
Cilj ovog napada je bio prikrivanje njegovih stvarnih namjera.
Odmah nakon toga slijedi žestok napad pješadijskih snaga na glavnom pravcu agresora Ledenice Donje-Požarike (zahvat komunikacije Čardak-Gradačac).
U tom vremenu pojavljuje se oklopni voz iz pravca Mišića ka industrijskom dijelu Gradačca.
Oklopni voz je čudo,do tada neviđeno na ratištu Gradačca i BiH,sastavljen od lokomotive i pet vagona koji su specijalno preuređeni oklopom i zaštitnom gumom.
Bio je naoružan i opremljen sa teškim mitraljezima,PAT-ovima,PAM-ovima,kao i ogromnim zalihama minicije,hrane i drugog MTS-a.
Na oklopnom vozu je bilo uređeno komandno mjesto sa preko 150 agresorskih vojnika koji je imao za cilj da prođe našu l/o i prodre u industrijsku zonu i udari sa leđa našim snagama na potezu Požarike-SŠC-Vida.
Od tog momenta nastupa borba prsa u prsa na širem dijelu fronta s težištem u zahvatu čardačkog puta.

Odlučujuću ulogu u zaustavljanju oklopnog voza imale su POG-e iz sastava naše i Gračaničke jedinice koje su izbacile voz iz šina i tenkovske jedinice naše brigade koje su sa četiri pancirna projektila neutralisala vatrena dejstva iz postojećeg arsenala oruđa i oružja na vozu.
Veliku poteškoću u borbi za oklopni voz dovelo je samovoljno povlačenje dijela ljudstva iz sastava gračaničke jedinice.

Narednog dana naše jedinice vode žestoku borbu na položajima koje je neprijatelj zauzeo u zahvatu čardačkog puta.
Intervencijom 7/107.brigade i požaričke čete uspjeli smo vratiti izgubljene položaje i nagnati četnike u bjegstvo.U toj borbi zauzet je oklopni voz a agresoru su nanešeni veliki gubitci u ž/s i MTS-a a zaplijenjene su i velike količine naoružanja,municije i opreme.

Spisak zarobljenog naoružanja sa "OKLOPNOG VOZA"

r.b.	Naziv naoružanja	Kalibar	Količina	
1.	Prednji pramčani top M-12	40.mm	2.komada,	(tzv.brodski top, dok se jedan oštećen nalazi na "OKLOPNOM VOZU");
2.	PAT 20/3 A-3	40.mm	3.komada,	
3.	PAM	12,7.mm	4.komada.	
4.	PAM «BROWING»	12,7.mm	3.komada.	
5.	M 69 MINOBACAČ	82.mm	2.komada	
6.	POLK 9K11		4.komada	
	«Maljutka»	125.mm	8.komada	
7.	LPLO «STRELA» 2-M 9K32M		2.komada	(sa ZIN-zemaljski izvor napajanja i LM – lansirnim mehanizmom);
8.	RBR «ZOLJA»	64.mm	20.komada;	

Zaključno sa rednim brojem 8.

U svrhu Vašeg informisanja dostavljamo Vam spisak ostalog naoružanja i MTS-a koji su se nalazili na «OKLOPNOM VOZU».
Osim gore navedenog naoružanja na vozu se nalazilo streljivo i municija za navedena sredstva.
Uz to je zaplijenjeno 35.mitraljeza M-53,AP M-70 30.komada,
sanitetski materijal sa bocama infuzije,razne vrste injekcija,nosila za ranjenike,operacioni sto,zatim agregat za napajanje el. energije i 100.litara benzina,telefonska centrala sa 11. povezanih induktorskih telefona,zatim jedan sanduk sa suhim šljivama.

S poštovanjem!

Predsjednik UO JOB
«UNIJA VETERANA»
Gradačac

....
/Midhat Hećimović/

XVII Sadržaj